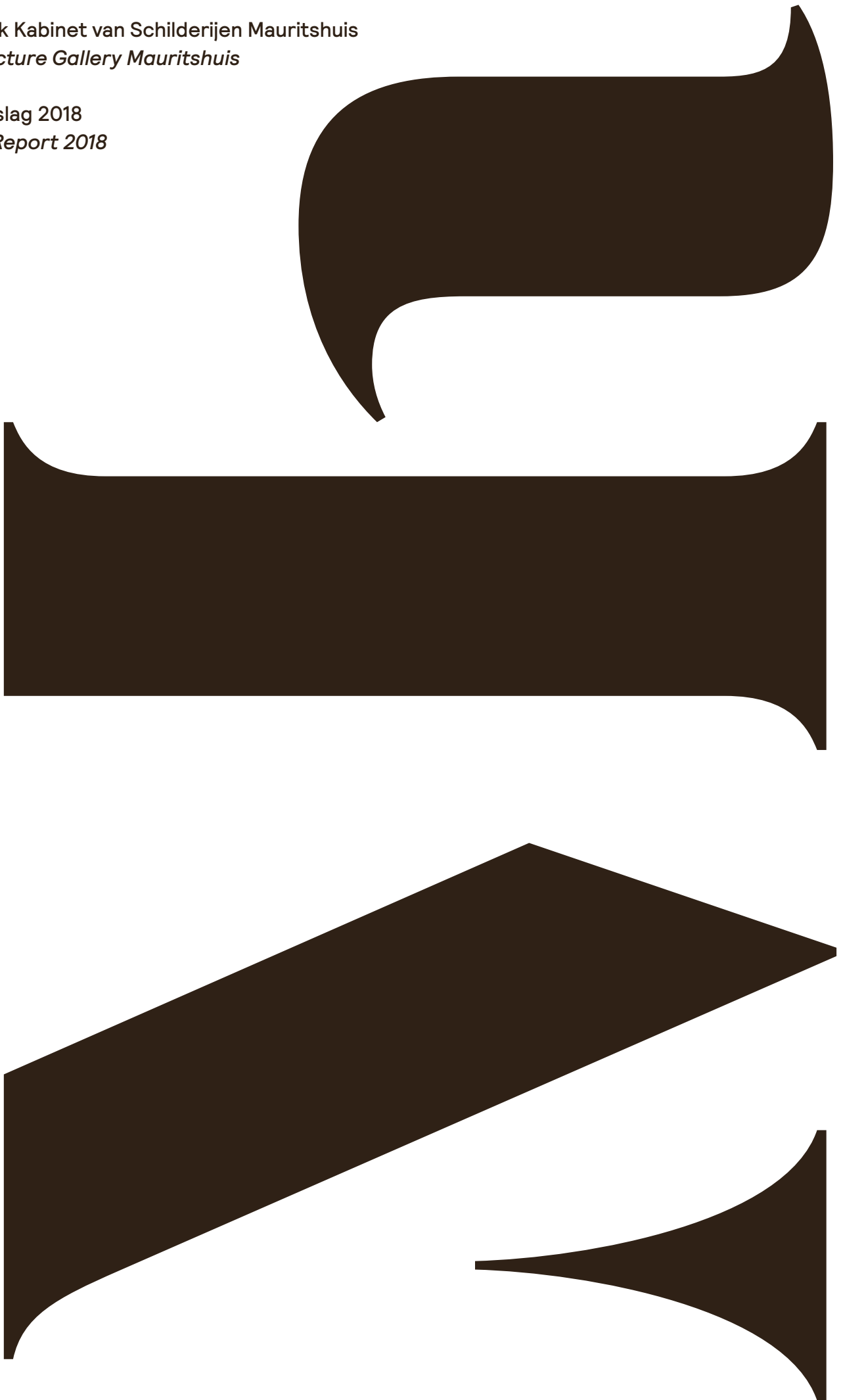

Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis
Royal Picture Gallery Mauritshuis

Jaarverslag 2018
Annual Report 2018

Missie:

*In ons huis delen wij het beste van de Nederlandse
schilderkunst uit de Gouden Eeuw.*

Bezoekadres Mauritshuis en kantoren:

Plein 29
2511 CS Den Haag

Postadres:

Postbus 536
2501 CM Den Haag

mail@mauritshuis.nl
mauritshuis.nl

**Jaarverslag 2018
Koninklijk Kabinet van
Schilderijen Mauritshuis
Galerij Prins Willem V**

Subsidiënt

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Partners

BankGiroLoterij

NN Group

Royal Dutch Shell (t/m 30 juni)

Tentoonstellingssponsors

Nationale-Nederlanden, onderdeel van NN Group

Confrérie Pictura

ABN AMRO Bank

AEGON

Aon

BMW Group Nederland

Deloitte

Hago, onderdeel VebeGo

IBM

ING

NN Group

Scarabee Security Group

Siemens Nederland

Unilever

Steunstichtingen

Stichting Vrienden van het Mauritshuis

Stichting de Johan Maurits Compagnie

American Friends of the Mauritshuis

Dutch Masters Foundation

Particuliere begunstigers

Nalatenschap de heer en mevrouw Jacques Schoufour-Martin

Ernst Nijkerk Fonds

Wijlen de heer Gerard van Meurs

Legaat mevrouw A.H. Barto

Legaat de heer G.A. den Hartog

De heer C.J. Kroese

De heer en mevrouw R.G. Hollamby

Bijdragen van fondsen

Vereniging Rembrandt

Prins Bernhard Cultuurfonds

Stichting Zabawas

The Michael Marks Charitable Trust

M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting

En zij die anoniem willen blijven

Inhoud

4	Voorwoord Raad van Toezicht
5	Voorwoord Directie
9	Jaarverslag 2018
10	Aanwinsten
11	Tentoonstellingen
11	Onderzoek en collectiebeheer
16	Prijzen en nominaties
16	Personeel en organisatie
17	Bruikleenoverzicht
20	Speciale projecten - Educatie
20	Speciale projecten - Marketing
22	Verkort financieel verslag
30	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant
30	Programma 2019-2020
31	Colofon

For the English Annual Report please see pp. 38-64

Voorwoord

Raad van Toezicht

Lokke Moerel, *Voorzitter*
 Rob Lelieveld, *Penningmeester*
 Ila Kasem
 Manfred S. Sellink
 Titia M. Vellenga

De Raad van Toezicht van het Mauritshuis kijkt met voldoening terug op een intensief en succesvol jaar. Het bezoekersaantal bleef stabiel, ondanks de uitzonderlijke warme zomer en herfst, waardoor het aantal bezoekers normaal gesproken daalt; ook de stevige concurrentie van grote tentoonstellingen bij collega-instellingen kan in dit verband worden genoemd. De methodiek om het bezoekersaantal bij te houden is het afgelopen jaar aangescherpt, waardoor de aantallen verhoudingsgewijs lager zijn uitgevallen. Niettemin is de Raad zeer tevreden met de resultaten: ruim 416.000 mensen bezochten het Mauritshuis en meer dan 30.000 de Galerij Prins Willem V. Hiermee komt het totale aantal bezoekers in 2018 op het indrukwekkende aantal van 446.000.

Het Mauritshuis heeft wederom een sterke financiële positie behouden tijdens het verslagjaar. Het jaar eindigde met een positief resultaat van € 391.500.

Het museum heeft dit jaar een grote verscheidenheid aan activiteiten ontplooid (zie pp. 11-15, 20-21), maar is desondanks binnen het budget gebleven. Het aantrekken van sponsorgelden blijft een uitdaging, met name voor tentoonstellingen. Een groot aantal succesvolle projecten die dit jaar zijn uitgevoerd, zijn mogelijk gemaakt door bijdragen van particulieren en zakelijke partnerships. Wij zijn dan ook verheugd dat twee van onze partners, NN Group en de BankGiro Loterij, hun overeenkomsten met het Mauritshuis voor respectievelijk drie en vijf jaar hebben verlengd. De partnership van het Mauritshuis met Shell Nederland is na zes succesvolle jaren afgerond. Wij zijn Shell blijvend zeer erkentelijk voor de gulle steun inzake de verbouwing van het Mauritshuis en hun rol in het wetenschappelijke onderzoek van de schilderijencollectie en zonder de samenwerking met Google had het innovatieve digitale project *Meet Vermeer* (zie pp. 7, 13) niet gelanceerd kunnen worden.

De financiële bijdragen van Confrérie Pictura, de businessclub van het Mauritshuis, en de vriendenstichtingen – de Johan Maurits Compagnie, Vrienden van het Mauritshuis, American Friends of the Mauritshuis en de Dutch Masters Foundation – zijn van onschatbare waarde. Deze ledenorganisaties vervullen een steeds belangrijkere rol m.b.t. de realisatie van tentoonstellingen, het verwerven van aanwinsten en het handhaven van het zeer hoge niveau van onderzoeksprojecten, publicaties, trainingen en presentaties. Ook een aantal omvangrijke legaten heeft hierin een essentiële rol gespeeld. Fondsen, zowel particulier als van de overheid, zijn van groot belang voor de realisatie van tentoonstellingen, publicaties en educatieve activiteiten. De Raad van Toezicht is alle zakelijke en particuliere begunstigers bijzonder dankbaar en hoopt hen tot voortdurende steun te kunnen enthousiasmeren.

Dit jaar heeft zich een paar belangrijke wijzigingen in de Raad voorgedaan. Rob Lelieveld, lid van de Raad van Bestuur bij

EY Nederland, trad op 1 april tot de Raad toe als penningmeester. Eveneens op deze datum nam Lokke Moerel, die de functie van secretaris had, het voorzitterschap over van Alex Wynaendts. In goed overleg met de Raad van Toezicht is de zakelijk directeur op 9 januari 2019 teruggetreden als statutair bestuurder. De Raad van Toezicht heeft hem décharge verleend en heeft een interim zakelijk leider aangesteld.

Tijdens het verslagjaar is de Raad vier keer bijeengekomen: op 27 maart, 28 juni, 11 september en 3 december, en ook op een heidedag in Antwerpen op 24 oktober. De meest besproken onderwerpen waren ontwikkelingen met betrekking tot de financiële situatie van het museum, voorstellen voor aanwinsten, de ontwikkeling van een ethische code voor sponsoring en de ontwikkeling van een samenhangend diversiteitsinclusiebeleid. De samenstelling van de Raad van Toezicht is tevens vanuit dit laatste oogpunt besproken, daarnaast is het functioneren van de directie geëvalueerd.

De Raad spreekt haar oprechte dank uit aan allen die in 2018 met, en voor, het Mauritshuis hebben gewerkt. Alle lof voor de museummedewerkers en de vele vrijwilligers die zich zo onvermoeibaar inzetten. Zij zorgen ervoor dat de activiteiten van het Mauritshuis van een zeer hoog niveau zijn, met grote impact ver buiten de muren van het museum. Ondanks de relatief kleine omvang van de weliswaar roemruchte collectie, legt het museum meer dan zijn volle gewicht in de schaal. We bedanken alle betrokkenen en moedigen een ieder aan om van 2019 net zo'n goed jaar te maken!

Voorwoord

Directie

Emilie Gordenker, *Directeur*

2018 was een druk en productief jaar voor het Mauritshuis, doorspekt met speciale evenementen die tot de publieke verbeelding spraken. Dankzij zeven toevoegingen aan de collectie was het ook een uitzonderlijk goed jaar voor aanwinsten. Onze reguliere activiteiten, zoals de organisatie van tentoonstellingen, het doen van onderzoek, marketingontwikkeling, het bereiken van een breder publiek en het onderhoud aan onze voorzieningen, liepen gestaag door.

Meteen aan het begin van het jaar was het museum in het nieuws, toen op sociale media een hevige discussie ontstond die ook werd opgepikt door traditionele media. Onderwerp van discussie was het besluit van het museum om een kopie van een buste van Johan Maurits naar het depot te sturen. Uiteindelijk duurde de publieke verontwaardiging minder dan een week, maar het gaf ons de kans om ons standpunt in de discussie in te nemen en het bood een focus voor onze toekomstige plannen voor een tentoonstelling over Johan Maurits.

Minder controversieel, maar desondanks nieuwswaardig, was het twee weken durende project waarin we diepgaand onderzoek deden naar het *Meisje met de parel* van Johannes Vermeer. In de afgelopen 25 jaar zijn de niet-invasieve onderzoekstechnieken enorm ontwikkeld, waardoor we onder het oppervlak van het schilderij konden kijken en meer te weten konden komen over de manier waarop Vermeer het schilderij geschilderd heeft. Dankzij de steun van de Johan Maurits Compagnie bouwde het Mauritshuis een uit glas opgetrokken atelier in de Gouden Zaal van het museum. Het schilderij werd van maandag 26 februari tot zondag 11 maart 2018 24 uur per dag onderzocht. Onze restaurator en onderzoeksleider van dit project, Abbie Vandivere, gaf met behulp van video's en dagelijkse blogposts toelichting op wat zich in het atelier afspeelde.

Het Mauritshuis presenteerde dit jaar drie tijdelijke tentoonstellingen in de Royal Dutch Shell Vleugel. In *Jan Steen vertelt* (15 februari - 13 mei) toonden we een selectie van de mooiste historiestukken van Jan Steen. Deze zeventiende-eeuwse Nederlandse kunstenaar is vooral bekend als schilder van chaotische en wanordelijke scènes uit het dagelijks leven, de spreekwoordelijke 'huishoudens van Jan Steen'. Maar hij heeft ook historien geschilderd: verhalen uit de Bijbel, de klassieke mythologie en de oudheid. De selectie van eenentwintig schilderijen toonde dat Steen een veelzijdig en ambitieus kunstenaar was met een scherp oog voor humoristische verhalen en anekdotes en wierp ook nieuw licht op dit vergeten aspect van zijn oeuvre. Onze aanwinst uit 2011, *Mozes en de kroon van de farao*, speelde een belangrijke rol in deze spectaculaire presentatie. In de tentoonstelling werden de eerste resultaten uitgelicht van het materiaaltechnische onderzoek naar het werk van Jan Steen dat het Mauritshuis samen met Shell als *Partners in Science* heeft uitgevoerd. *De bespotting van Simson*, een schilderij uit de collectie van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen (KMSKA), werd opnieuw toegeschreven aan Jan Steen tijdens het voorbereidende onderzoek voor de expositie. De tentoonstelling werd mogelijk gemaakt door de genereuze

steun van Nationale-Nederlanden, onderdeel van NN Group, Stichting Vrienden van het Mauritshuis, de BankGiro Loterij en donaties van wijlen de heer Gerard van Meurs, Stichting Zabawas en American Friends of the Mauritshuis.

De tentoonstelling *Rogier van der Weyden ontsluit* (14 juni - 9 september) bood een kijkje achter de schermen bij de restauratie van *De beweging van Christus* van Rogier van der Weyden in een speciaal gebouwd atelier in onze tijdelijke expositieruimte. *De beweging* is het oudste schilderij in het Mauritshuis en het enige werk van de Vlaamse meester in een Nederlands museum. De presentatie omvatte een schat aan informatie over het lopende technische en kunsthistorische onderzoek naar het schilderij. Tegelijkertijd maakten onze restauratoren het schilderij voor het oog van het publiek schoon en hielden ze dagelijks live vraag-en-antwoordsessies, waarmee het Mauritshuis een lange traditie voortzette. De presentatie werd aangevuld met een bijzonder bruikleen: *De Beweging voor het graf* door Rogier van der Weyden, afkomstig uit de Galleria degli Uffizi in Florence. Dit schilderij werd voor het eerst in Nederland tentoongesteld. We zijn zeer dankbaar voor de bijdrage uit de nalatenschap van de heer en mevrouw Schoufour-Martin, waardoor deze zeer bijzondere presentatie mogelijk was.

Het tentoonstellingschema werd dit jaar afgerond met *National Trust: Hollandse meesters uit Britse landhuizen* (11 oktober 2018 - 6 januari 2019). We waren zeer verheugd dat in deze tentoonstelling tweeëntwintig schilderijen uit twaalf huizen van de National Trust konden worden getoond. Nooit eerder was zo'n grote groep Nederlandse meesterwerken uit het bezit van de National Trust op reis buiten het Verenigd Koninkrijk. De National Trust werd in 1895 opgericht door particulieren met als doel plekken van historisch belang of natuurlijke schoonheid te behouden, 'for ever, for everyone'. De Trust beheert inmiddels talloze locaties in Engeland, Wales en Noord-Ierland: van landhuizen tot kastelen, van tuinen tot pubs, van fabrieken tot kunstverzamelingen. Met daarin ook Nederlandse meesters van ongekende kwaliteit. Het Mauritshuis en de Trust hebben nauw samengewerkt aan de selectie van de beste Nederlandse schilderijen en samen een wetenschappelijke catalogus gepubliceerd. De expositie was een daverend succes en trok meer dan 50.000 bezoekers. Deze tentoonstelling werd mogelijk gemaakt door de genereuze steun van onze partner de BankGiro Loterij, Stichting Zabawas, de Dutch Masters Foundation en de nalatenschap van de familie Hartog.

2018 was een topjaar voor aanwinsten. De eerste aanwinst was de bloemencartouche van de Antwerpse kunstenaar Daniel Seghers, *Bloemencartouche rond een buste van Constantijn Huygens* (1644). Seghers schilderde de cartouche en de bloemen. De portretbuste van Huygens werd toegevoegd door zijn Antwerpse collega Jan Cossiers. Dit is een schilderij met een boeiend verhaal: Huygens kreeg het werk van de kunstenaar zelf. Als secretaris van drie opeenvolgende stadhouders speelde Huygens een essentiële rol in de vorming van de stadhouderlijke kunstverzameling in Den Haag. Hij onderhield vriendschappelijk contact met Seghers. Jarenlang, zelfs tot ver na de dood van Huygens, hing dit schilderij in zijn huis nabij het Mauritshuis aan het Plein in Den Haag. Het schilderij hing daar samen met een ander werk van Seghers

dat zich ook in de collectie van het Mauritshuis bevindt, namelijk *Bloemencartouche rond een buste van koningstadhouder Willem III*. In 1828 werd de bloemencartouche met het portret van Huygens op een veiling gekocht door jonkheer Johan Steengracht van Oostcapelle (1782-1846), de eerste directeur van het Mauritshuis. Hij verzamelde niet alleen schilderijen voor het museum, maar ook voor zijn eigen collectie. Tot de herontdekking in 2018 was de verblijfplaats van het schilderij in de twintigste eeuw lange tijd onbekend. De nieuwe aanwinst is op een grote, kwetsbare koperplaat geschilderd. Het schilderij is in het atelier van het Mauritshuis gerestaureerd, waarbij oude vernislagen zijn verwijderd. De kleurenpracht van de bloemen is na de restauratie veel beter te zien. Het schilderij is gekocht met dank aan de BankGiro Loterij en de heer H.B. van der Ven.

In november presenteerde het Mauritshuis *Vrolijk gezelschap in de open lucht* (c. 1616-17) van de Haarlemse schilder Willem Buytewech. Dit zeer zeldzame schilderij is een sleutelstuk in de ontwikkeling van de vroege Hollandse genreschilderkunst. Uit het begin van de zeventiende eeuw had het Mauritshuis al wel landschappen, stillevens, historiestukken en portretten in de collectie, maar nog geen representatief genrestuk (schilderijen met een voorstelling ontleend aan het dagelijks leven). Het onderwerp van etende, drinkende en feestende jongeren is door Buytewech bovendien zeer virtuoos en komisch weergegeven. In zijn eigen tijd werd Buytewech 'Geestige Willem' genoemd, een verwijzing naar zijn geestige spitsvondigheden en de humor in zijn voorstellingen. Er is veel grafisch werk van hem bekend (125 tekeningen, 32 etsen) maar slechts zes van zijn schilderijen zijn overgeleverd. Binnen dit kleine geschilderde oeuvre is deze nieuwe aanwinst ongetwijfeld een hoogtepunt te noemen door de buitengewone virtuositeit van de uitvoering. Met de aankoop van dit vrolijke gezelschap kan het Mauritshuis nu een ontwikkeling illustreren die aan het begin van de Gouden Eeuw begon. Deze belangrijke aanwinst is mogelijk gemaakt door de BankGiro Loterij.

Vijf andere schilderijen zijn in 2018 in de collectie van het Mauritshuis opgenomen, maar werden pas in het nieuwe jaar bekendgemaakt. Het Mauritshuis had als langgekoesterde wens om een aansprekend en hoogwaardig schilderij van de belangrijkste leermeester van Rembrandt, Pieter Lastman, in de collectie te hebben. Met de verwerving van *De prediking van Johannes de Doper* uit 1627 ging die wens in vervulling. Hoewel hij maar een half jaar de leermeester van Rembrandt is geweest, heeft hij een grote invloed gehad op diens ontwikkeling als schilder. De aankoop vult een lacune in de collectie van het Mauritshuis: hoewel historiestukken uit de Gouden Eeuw goed vertegenwoordigd zijn, geldt dat niet voor het werk van Lastman en de schilders uit zijn omgeving (de zogenaamde *pre-Rembrandtisten*). Dit werk is een uitstekend voorbeeld van het type historiestukken dat Lastman schilderde rond de periode dat Rembrandt bij hem in de leer was. Een druk bevolkte voorstelling, helder belicht en met een bont kleurgebruik. Het museum kondigde deze belangrijke nieuwe aankoop aan in januari 2019, vlak voor de start van het nationale Rembrandtjaar. Het schilderij is uit Amerikaans bezit aangekocht door de Stichting Vrienden van het Mauritshuis, met steun van de heer H.B. van der Ven, en is in langdurig bruikleen aan het museum gegeven. Zoals altijd zijn

we onze Vrienden zeer dankbaar voor deze belangrijke toevoeging aan de collectie.

Vorig jaar ontving het Mauritshuis een gulle gift van jonkheer F.G.L.O. van Kretschmar van Veen (1919-2019): een schitterende pastel uit 1754 door de Franse kunstenaar Jean-Baptiste Perronneau. Het is een portret van Jacob van Kretschmar van Den Haag, een voorouder van de gever. De pastel is altijd in de familie gebleven en is een voortreffelijk voorbeeld van het werk van Perronneau. Het schilderij is een zeer welkome aanvulling, want het Mauritshuis heeft een kleine maar fijne collectie achttiende-eeuwse kunst. Jonkheer F.G.L.O. van Kretschmar van Veen is algemeen bekend in de Nederlandse museumwereld, hij was een Nederlands kunsthistoricus en genealoog en de directeur van het Iconografisch Bureau, tegenwoordig onderdeel van het RKD – Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis in Den Haag. We zijn hem en zijn familie zeer dankbaar voor deze uitzonderlijk gulle gift.

Als laatste, maar net zo belangrijk, hebben we in een onderhandse verkoop drie schilderijen door Nicolaes Berchem verworven van de erven van Eric Albada Jelgersma, een van de leden van onze Johan Maurits Compagnie die onlangs is overleden. Berchem schilderde een reeks van vier werken die de vier seizoenen voorstellen, ter decoratie van een woonhuis in Amsterdam. Het vierde schilderij uit deze serie, dat de zomer voorstelt, bevindt zich sinds 1992 in de collectie van het Mauritshuis. Met deze aankoop waren de vier seizoenen in één klap weer compleet. De schilderijen zijn voorzien van identieke lijsten en zullen uiteindelijk worden opgehangen zoals oorspronkelijk de bedoeling was, als stukken boven de deur in een huiselijk interieur. De aankoop van de drie schilderijen is wederom mogelijk gemaakt door de BankGiro Loterij en de heer H.B. van der Ven.

Naast deze aanwinsten heeft het Mauritshuis ook een schilderij uit de collectie gehaald: *Bosvijver met Salmacis en Hermaphroditus* door Moises van Wtenbrouck. De Joodse kunstenaar Joseph Henri Gosschalk moest het schilderij tijdens de Tweede Wereldoorlog gedwongen verkopen, dus is het schilderij dit jaar bereidwillig aan zijn erven teruggegeven.

Ons Educatieteam heeft dit jaar verschillende boeiende nieuwe projecten opgestart. Het team begon een tweede project in de Schilderswijk in Den Haag, genaamd *Kunstschool MH*. In het naschoolse programma leren kinderen meer over kunst. Daarnaast blijft het lopende project in samenwerking met buurthuis De Mussen, ook in de Schilderswijk, doorgaan. Het team is ook een pilot gestart met dermatologen van het Antoni van Leeuwenhoekziekenhuis, dat is gespecialiseerd in de behandeling van en het onderzoek naar kanker. In deze sessies gebruikten we de observatiemethoden van de dermatologen om naar kunst te kijken. Deze pilot heeft geleid tot speciaal ontwikkelde eendaagse cursussen, die in 2019 worden aangeboden. Andere bestaande programma's zijn dit jaar voortgezet of verbeterd. We hebben dit jaar onze docenten en gidsen uitgebreid geëvalueerd om de uitstekende kwaliteit van hun werk te behouden en de mogelijkheid te bieden tot feedback aan de afdeling Educatie. Onze kinder- en gezinsprogramma's met Maurits Muis waren dit jaar weer populair. Het vakantieprogramma was uitverkocht en een

animatiefilm met Maurits Muis, die we dit jaar voor de tweede keer hebben gemaakt, is 375.000 keer bekeken.

Ons digitale team bleef baanbrekende projecten produceren. Het team heeft een zilveren SpinAward gewonnen in de categorie AR&VR voor 'Mh HoloLens Experience Museumnacht'. Met deze *augmented reality*-app, die tijdens de jaarlijkse museumnacht in Den Haag werd gepresenteerd, kon op innovatieve wijze onder het oppervlak van het schilderij *Saul en David* van Rembrandt gekeken worden. Aan het einde van het jaar lanceerden Google Arts & Culture en het Mauritshuis in samenwerking met 17 culturele partners in Europa en de Verenigde Staten *Meet Vermeer* ('Ontmoet Vermeer'), het eerste internationale online retrospectief voor Johannes Vermeer ooit. In de app zijn alle 36 bekende schilderijen van de meester in zeer hoge resolutie opgenomen, naast verhalen en films. Hoogtepunt is de *Pocket Gallery*: een virtuele tentoonstelling van alle werken van Vermeer in een nieuwe Google Arts & Culture-app die gebruikmaakt van *augmented reality*. Dankzij dit initiatief konden we onze kennis delen met mensen over de hele wereld die in Vermeer geïnteresseerd zijn. Bovendien konden we de positie van het Mauritshuis als bron over Hollandse schilderkunst in de Gouden Eeuw verder verstevigen. *Meet Vermeer* heeft veel aandacht in de media gekregen, waardoor we het jaar afsloten met nog een initiatief dat tot de publieke verbeelding sprak.

Terwijl we druk waren in digitale sferen, hebben we onze fysieke gebouwen zeker niet verwaarloosd. Noodzakelijk onderhoud is verricht aan het historisch gebouw, zoals de vervanging van goten en valbeveiliging voor dakwerkers.

Dit jaar vonden enkele belangrijke wijzigingen plaats in de samenstelling van de directie en het Management Team van het museum. Hoofd Marketing Koen Brakenhoff verliet eind 2019 het Mauritshuis om in dienst te treden als directeur Marketing & Development bij Opera Ballet Vlaanderen. In goed overleg met de Raad van Toezicht is Zakelijk Directeur Sander Uitdenbogaard op 9 januari 2019 teruggetreden als statutair bestuurder. De Raad van Toezicht heeft hem décharge verleend en heeft een interim zakelijk leider aangesteld.

Wij zijn bijzonder trots op onze uitmuntende beveiligingsdienst, die niet alleen intern uitstekend werk levert, maar ook zijn kennis met anderen deelt. Operationeel Manager Alex van Hoogenhuizen werd voor twee maanden gedetacheerd bij Museum Boijmans Van Beuningen in Rotterdam, waar hij inviel als Hoofd Beveiliging. Onze Senior Medewerker Beveiliging Marcel Lammerse werd door de Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven verkozen tot *Beste praktijkopleider van Zuid-Holland 2018* voor zijn uitstekende werk bij het opleiden van stagiaires. Veel dank aan al onze collega's, vrijwilligers, leden van de Raad van Toezicht en een ieder die zich het afgelopen jaar heeft ingezet voor het Mauritshuis, en felicitaties met een bijzonder geslaagd 2018.

Jaarverslag 2018

Aanwinsten

In 2018 werden de volgende schilderijen voor het Mauritshuis verworven:

Daniël Seghers (1590–1661) en Jan Cossiers (1600–1671)

Bloemencartouche rond een buste van Constantijn Huygens (1596–1687)

1644

Koper, 86 x 63 cm

Inv. 1216

Verworven met steun van de BankGiro Loterij en de heer H.B. van der Ven, 2018

> Zie Q. Buvelot, 'Een Seghers uit het Huygenshuis', *Mauritshuis in focus* 31 (2018), nr. 3, pp. 22-28

Jean-Baptiste Perronneau (c.1715–1783)

Portret van Jacob van Kretschmar (1721-1792)

1754

Pastel en crayon op papier, 60 x 45 cm

Inv. 1217

Schenking jonkheer F.G.L.O. van Kretschmar van Veen, 2018

> Zie Q. Buvelot, 'Een Parijzenaar in Den Haag', *Mauritshuis in focus* 32 (2019), nr. 1, pp. 23-28

Willem Buytewech (1591/92–1624)

Vrolijk gezelschap in de open lucht

c. 1616-1617

Doek, 71 x 94 cm

Inv. 1218

Verworven met steun van de BankGiro Loterij, 2018

> Zie A. van Suchtelen, 'Een feestelijk schilderij van Willem Buytewech', *Mauritshuis in focus* 31 (2018), nr. 3, pp. 6-12

Pieter Lastman (1583–1633)

De prediking van Johannes de Doper

1627

Paneel, 60 x 92 cm

Inv. 1219

Verworven door de Stichting Vrienden van het Mauritshuis met steun van de heer H.B. van der Ven, 2018; in duurzaam bruikleen van de Stichting Vrienden van het Mauritshuis, sinds 2018

> Zie Q. Buvelot, E. Buijsen, G.-J. Borgstein, 'Pieter Lastman, een langgekoesterde wens', *Mauritshuis in focus extra* (januari 2019), pp. 1-8

Nicolaes Berchem (1622–1683)

Allegorie op de lente

c. 1670

Doek, 94 x 89 cm

Inv. 1220

Verworven met steun van de BankGiro Loterij en de Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar *Themafonds 17de-eeuwse schilderkunst* en haar *Fonds 1931*), 2018

Nicolaes Berchem (1622–1683)

Allegorie op de herfst

c. 1670

Doek, 94 x 89 cm

Inv. 1221

Verworven met steun van de BankGiro Loterij en de Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar *Themafonds 17de-eeuwse schilderkunst* en haar *Fonds 1931*), 2018

Nicolaes Berchem (1622–1683)

Allegorie op de winter

c. 1670

Doek, 94 x 89 cm

Inv. 1222

Verworven met steun van de BankGiro Loterij en de Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar *Themafonds 17de-eeuwse schilderkunst* en haar *Fonds 1931*), 2018

Tentoonstellingen

Zuiderburen: Portretten uit Vlaanderen 1400-1700

7 september 2017 - 14 januari 2018

Antonello in de Galerij

8 november 2017 - 7 januari 2018

Jan Steen vertelt

15 februari - 13 mei 2018

Het Meisje in de schijnwerper

26 februari - 11 maart 2018

Rogier van der Weyden ontsluit

14 juni - 9 september 2018

National Trust: Hollandse meesters uit Britse landhuizen

11 oktober 2018 - 6 januari 2019

Onderzoek en collectiebeheer

Onderzoek ten behoeve van tentoonstellingen

In het verslagjaar is het onderzoek ten behoeve van de tentoonstellingen *Jan Steen vertelt*, *Rogier van der Weyden ontsluit* en *National Trust: Hollandse meesters uit Britse landhuizen* afgerond. Daarnaast zijn er voorbereidingen getroffen voor de tentoonstellingen *Rembrandt en het Mauritshuis*, *Bewogen beeld: Op zoek naar Johan Maurits* en *Nicolaes Maes: Rembrandts veelzijdige leerling*, die in 2019 in het Mauritshuis openen.

Meisje met de parel

Vermeers Meisje met de parel, publiekslieveling uit de collectie, is gedurende twee weken uitgebreid wetenschappelijk onderzocht in de Gouden Zaal van het museum. Onder grote belangstelling van publiek en pers werd een scala aan nieuwe onderzoekstechnieken toegepast. Dit onderzoeksproject was een initiatief van het Mauritshuis en werd onder leiding van restaurator Abbie Vandivere uitgevoerd door een team van internationaal erkende specialisten in het kader van het Netherlands Institute for Conservation, Art and Science (NICAS). De volgende NICAS-partners waren actief betrokken bij het onderzoek: Rijksmuseum, Technische Universiteit Delft (TU Delft), Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en Universiteit van Amsterdam (UvA). Daarnaast werd onder andere medewerking verleend door Shell Technology Centre Amsterdam (STCA), Maastricht University, Universiteit Antwerpen, National Gallery of Art Washington en Hirox Europe. Genoemde instellingen stelden hun apparatuur, expertise en/of onderzoekstijd ter beschikking ten behoeve van dit project. Nadat de data waren verzameld, ging het project een nieuwe fase in waarbij alle verzamelde gegevens werden geanalyseerd. Hierdoor hoopt het Mauritshuis meer te weten te komen over de manier waarop Vermeer *Meisje met de parel* schilderde en de materialen die hij daarbij gebruikte. Definitieve resultaten kunnen pas na grondige analyse en vergelijking van de verzamelde data bekend worden gemaakt. Het is de bedoeling om de eerste bevindingen in de loop van 2019 samen met de onderzoekpartners in verschillende artikelen te publiceren.

Rogier van der Weyden

Gedurende het hele verslagjaar is *De bewening van Christus* van Rogier van der Weyden gerestaureerd en uitgebreid onderzocht door restauratoren Carol Pottasch en Lieve d'Hont. Dit werd mede mogelijk gemaakt door een bijdrage uit de nalatenschap van de heer en mevrouw Schoufour-Martin. Een deel van de restauratie vond plaats voor de ogen van het publiek tijdens *Rogier van der Weyden ontsluit*. Hiervoor werd een tijdelijk restauratieatelier ingericht in de tentoonstellingszaal. Ariane van Suchtelen fungeerde als inhoudelijk conservator, terwijl Marijn Everaarts als stagiair van de UvA bij het project was betrokken. Na afloop van de presentatie zijn restauratie en onderzoek achter de schermen in het restauratieatelier voortgezet. De afronding van het project zal in 2019 plaatsvinden.

Andere (onderzoeks)projecten

Het onderzoeksproject naar het werk van Jan Steen, in 2012 gestart in samenwerking met Royal Dutch Shell als *Partners in Science* (zie *Jaarverslag Mauritshuis over 2013*, pp. 45-46), werd voortgezet. Deze samenwerking, waarbij onder andere verfmonsteranalyses werden uitgevoerd door Shell Technology Centre Amsterdam, liep in het verslagjaar af. Enkele resultaten van het onderzoek werden naar buiten gebracht tijdens de tentoonstelling *Jan Steen vertelt*. Restaurator Marya Albrecht werd met steun van de Stichting de Johan Maurits Compagnie voor zes maanden aangesteld om onderzoek te doen naar het gebruik van Steens groene en blauwe pigmenten. Het project zal in 2019 door het Mauritshuis worden afgerond.

Met steun van de Stichting de Johan Maurits Compagnie is historicus Dr. Erik Odegard in opdracht van het Mauritshuis gestart met een inventariserend onderzoek naar de rol van Johan Maurits van Nassau-Siegen in Nederlands-Brazilië. Ook speelt Odegard een inhoudelijke, ondersteunende rol bij de voorbereidingen van de tentoonstelling *Bewogen beeld* en een wetenschappelijk symposium, die beide in 2019 zullen plaatsvinden. Carolina Pereira de Queiroz Monteiro (Universiteit Leiden) werkte hier tevens als stagiair aan mee.

In het kader van het NWO project *Re-Printing Architectural Heritage: Questions of original and representation in 3D print innovation* is door de Technische Universiteit Delft in samenwerking met het Mauritshuis een 3D print vervaardigd van een deel van de architectuur van de Gouden Zaal met de oorspronkelijke kleurafwerking. Er wordt gekeken naar een verdere toepassing van deze techniek voor de conservering en presentatie van historische binnenruimtes.

Herkomstonderzoek

Het herkomstonderzoek naar verwervingen vanaf 1933 heeft nog steeds de volle aandacht van het museum. In opdracht van het Mauritshuis heeft extern onderzoeker Sophie Olie - in overleg met de RCE - interne procedures opgesteld voor claims van objecten waarvan de voormalige eigenaar als gevolg van het naziregime na roof, inbeslagname of (gedwongen) verkoop het bezit heeft verloren. Ook heeft Olie de checklist voor herkomstonderzoek van collectiestukken en mogelijke aanwinsten uitgebreid. In het verslagjaar is *Bosvijver met Salmacis en Hermaphroditus* van Moyses van Wtenbrouck (inv. 1097) via de RCE gerestitueerd aan de erven van de voormalige eigenaar, de joodse kunstenaar Joseph Henri Gosschalk, die er in de oorlogsjaren onvrijwillig afstand van had gedaan.

Collectie Registratie Systeem en Beeldbank-project

In het verslagjaar is de invoer van gegevens in het Adlib Collectie Registratie Systeem voortgezet. Er is onder andere verder gewerkt aan het invoeren van de schilderijlijsten in het systeem. Ten behoeve van beoogd maatwerk heeft bovendien een versie-upgrade van de applicatie plaatsgevonden en zijn de nieuwe modules Axiell Collections en Axiell Move in gebruik genomen.

Online bestandscatalogus

Met de steun van de Stichting de Johan Maurits Compagnie is het pilotproject voortgezet ten behoeve van de lancering van

een online bestandscatalogus (zie *Jaarverslag Mauritshuis over 2017*, p. 10). Er is inmiddels gekozen voor een focus op de vijftien schilderijen van Jan Steen binnen de collectie. De benodigde technische aanpassingen aan het Adlib Collectie Registratie Systeem zijn geïnventariseerd en voorbereid. Dit pilotproject zal in 2019 worden afgerond.

Nieuwe schilderijlijsten

Met dank aan verschillende begunstigers heeft het museum in het verslagjaar nieuwe schilderijlijsten laten maken voor de volgende werken:

- Daniël Seghers en Jan Cossiers, *Bloemencartouche rond een buste van Constantijn Huygens*, inv. 1216
- Hans Rottenhammer, *De val van Phaëthon*, 1604, inv. 284

Restauratieatelier

Conservation scientist Annelies van Loon heeft onder andere bijgedragen aan bovengenoemde onderzoeksprojecten naar Vermeers *Meisje met de parel* en *De bewening van Christus* van Rogier van der Weyden. Haar detachering vanuit het Rijksmuseum is mogelijk gemaakt door een bijdrage uit de nalatenschap van de heer en mevrouw Schoufour-Martin. Kathryn Harada (afgestudeerd aan State University of New York College, Buffalo) volgde Ellen Nigro op als *Fulbright-American Friends of the Mauritshuis Conservation Intern* (zie *Jaarverslag Mauritshuis over 2017*, p. 9). Zij is begonnen met de restauratie van twee portretten van Nicolaes Maes. Stagiair Laëtitia Prouvost (Institut National du Patrimoine, Parijs) restaureerde een stilleven van Edwaert Collier. Tijdens een *Field Work* stage zorgde Laurens van Giersbergen (Technical Art History, UvA) voor de digitale verwerking van onderzoeksdata voor verschillende projecten. De nieuwe aanwinst *Bloemencartouche rond een buste van Constantijn Huygens* van Daniël Seghers en Jan Cossiers werd in het atelier van het museum gerestaureerd door extern restaurator Masayuki Hinoue.

Adviserende rol

Ook in 2018 heeft het Mauritshuis advies gegeven aan andere erfgoedinstellingen en culturele organisaties. Directeur Emilie Gordenker leverde als lid van de Kerncommissie Musea een belangrijke bijdrage aan het rapport voor het Sectoradvies Musea van de Raad voor Cultuur getiteld *In wankel evenwicht*. In het verslagjaar nam hoofdconservator Quentin Buvelot zitting in het bestuur van de Stichting C. Hofstede de Groot/Vrienden van het RKD. Senior restaurator Carol Pottasch adviseerde bij het onderzoek naar Frans Hals, dat wordt uitgevoerd door het Frans Hals Museum. Ook werden bijdragen geleverd aan publicaties van (inter)nationale instellingen, zoals de tentoonstellingscatalogus *Chambre Privée. Meisterwerke aus dem Wohnzimmer eines Sammlers* (Suermondt-Ludwig-Museum, Aken) en het jubileumboek *Schatten van het RKD*.

Archief

In 2018 werd gestart met het project *Digitalisering, overdracht en online beschikbaarstelling historisch archief 1816-1994* onder leiding van extern projectleider Wietske Donkersloot. Dit project kon tot uitvoering worden gebracht dankzij onder andere subsidie van Metamorfoze: het nationale programma voor het behoud van het papieren erfgoed, geïnitieerd door het Ministerie van OCW (zie *Jaarverslag Mauritshuis over 2017*, pp. 9-10).

Bibliotheek

De bibliotheek ontving een genereuze schenking van de heer Rudolf Jordaan: een exemplaar van de kapitale uitgave over Jan Steen uit 1927, geschreven door oud-directeur Abraham Bredius.

Google Cultural Institute

Het Mauritshuis heeft in 2018 de samenwerking met het Google Cultural Institute (GCI) afgerond. Het resultaat van deze samenwerking is de online tentoonstelling *Meet Vermeer*, waarin het complete oeuvre van Johannes Vermeer digitaal en met behulp van *augmented reality* is samengebracht. Daarnaast is de collectie van het Mauritshuis in het verslagjaar in zijn geheel en in hoge resolutie gepubliceerd op het Google Arts & Cultureplatform.

Restauraties en behandelingen

Afgerond in 2018

Friedrich Bury, *Zegevierende Amor*, inv. 272

Edwaert Collier, *Vanitas-stillevan*, inv. 810

Arent de Gelder, *Portret van Herman Boerhaave*, inv. 757

Cornelis de Heem, *Fruitstillevan*, inv. 50

Jacob Jordaeus, *Nimfen knippen de baard van Pan af*, inv. 849

Voorheen toegeschreven aan de Meester van het Brandon

Portret, *Portret van een man met Samson-medaille*, inv. 752

Rembrandt, *Homerus*, inv. 584

Daniël Seghers en Jan Cossiers, *Bloemencartouche rond een*

buste van Constantijn Huygens, inv. 1216

Nog niet afgerond in 2018

Nicolaes Maes, *Portret van Cornelis ten Hove*, inv. 717

Nicolaes Maes, *Portret van Catharina Dierquens*, inv. 718

Adriaen van Ostade, *Boeren in een herberg*, inv. 128

Adriaen van Ostade, *Vioolspeeler*, inv. 129

François Ryckhals, *Slappende jongen in een stal*, inv. 929

Rogier van der Weyden en atelier, *De bewening van Christus*, inv. 264

Lezingen in het Mauritshuis (selectie)

De medewerkers van het Mauritshuis verzorgden in 2018 een groot aantal lezingen, interviews en rondleidingen tijdens ontvangsten en congressen, voor relaties van het museum en naar aanleiding van tentoonstellingen. Daarnaast werden, soms in samenwerking met andere instellingen, speciale activiteiten en bijeenkomsten georganiseerd. Hieronder een selectie van de hoogtepunten.

Studieochtend Jan Steen vertelt

23 april

Op 23 april vond in de tentoonstelling *Jan Steen vertelt* een speciale studieochtend plaats. Onder leiding van inhoudelijk conservator Ariane van Suchtelen werd met verschillende experts uit het veld van gedachten gewisseld over Steen en de historieschilderkunst.

Rogier van der Weyden Unveiled:

Restoration – Research – Presentation

25 juni

Naar aanleiding van de restauratie van *De bewening van Christus* van Rogier van der Weyden organiseerde het Mauritshuis met de Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis

(OSK) een Engelstalige workshop voor Master studenten en promovendi. Naast lezingen van Ariane van Suchtelen, Carol Pottasch, Lieve d'Hont, Marijn Everaarts en een plenaire discussie onder leiding van Edwin Buijsen, omvatte het programma een rondleiding door de vaste collectie met Quentin Buvelot en een bezoek aan het restauratieatelier met Abbie Vandivere.

Ambassadors for the Netherlands:

17th-century Dutch Artists & Paintings in England

6 december

In samenwerking met de OSK organiseerde het Mauritshuis een Engelstalig symposium bij de tentoonstelling *National Trust: Hollandse meesters uit Britse landhuizen*. Bart Cornelis (Curator of Dutch and Flemish Paintings 1600-1800, The National Gallery, Londen) trad op als moderator. Naast een introductie door Emilie Gordenker en een lezing van Quentin Buvelot omvatte het programma lezingen van Sander Karst (PhD kandidaat, Universiteit Utrecht), Karen Hearn (Honorary Professor, University College London), Richard Stephens (editor van *The Art World in Britain Database* en *The Walpole Society Annual Volume*), David Taylor (National Trust Curator of Pictures and Sculpture) en professor Frans Grijzenhout (UvA).

Sharing Stories on Contested Histories

11 december

Het Mauritshuis verzorgde een Engelstalige bijeenkomst als onderdeel van een door de RCE georganiseerde training voor internationale museumprofessionals. Emilie Gordenker gaf een inleiding over de rol van het museum in het onderzoek naar Johan Maurits en het slavernijverleden van de toenmalige Nederlandse kolonie in Noordoost-Brazilië. Daarna werden lezingen gegeven over Johan Maurits en de ontwikkeling van de tentoonstelling *Bewogen beeld* door Quentin Buvelot, Lea van der Vinde en Carolina Pereira de Queiroz Monteiro (Universiteit Leiden).

The Public Role of Historians

12 december

Onder leiding van Lea van der Vinde vond een middagprogramma plaats voor studenten geschiedenis van de Erasmus Universiteit in Rotterdam voor het vak *The Public Role of Historians*. Het programma bestond uit lezingen over Johan Maurits en de tentoonstelling *Bewogen beeld* door Lea van der Vinde, Erik Odegard en Carolina Pereira de Queiroz Monteiro.

Lezingen medewerkers buiten het Mauritshuis

M. Albrecht

- 'Jan Steen's Ground Layers Analysed with Principal Component Analysis', *Second MoCMA Network seminar. Science and Art History: Provenance of the materials in grounds and its visual impact on perception*, Rijksmuseum/Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, 14-15 mei
- 'Jan Steen's Use of Green Earth', *NICAS Match Day*, Rijksmuseum, Amsterdam, 5 juni
- 'The Grass is Always Greener on the Other Side: Jan Steen's Remarkable Use of Green Earth', posterpresentatie *CATS*

- Conference trading paintings and painters' materials 1550-1800*, Kopenhagen, 21-22 juni (met S. Meloni, A. van Loon en R. Haswell)
- 'Jan Steen's Ground Layers Analysed with Principal Component Analysis', posterpresentatie *5th International congress chemistry for cultural heritage (ChemCH 2018)*, Boekarest, 3-7 juli (met S. Meloni, A. van Loon, R. Haswell en O. de Noord)
- K. Brakenhoff**
- 'The Girl with a Pearl Earring, creation of a superstar', *NIMA Marketingdag*, De Fabrique, Utrecht, 8 juni
- E. Buijsen**
- 'Humor in het werk van Adriaen van de Venne', expert meeting *De kunst van het lachen: humor in de Gouden Eeuw*, Frans Hals Museum, Haarlem, 12 maart
 - 'Kansen voor museale onderzoekers', bijeenkomst *De kansen voor digitaal kunsthistorisch onderzoek: een wenkend perspectief*, RKD - Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis, Den Haag, 28 maart
 - Openbare verdediging van het proefschrift *De schilderijenproductie van Adriaen Pietersz. van de Venne (1589-1662)* ter verkrijging van de graad van doctor aan de Radboud Universiteit Nijmegen, 28 november
 - 'Soeck en Vind. De artistieke zoektocht van Adriaen van de Venne', *RKD Talks*, RKD - Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis, Den Haag, 11 december
- Q. Buvelot**
- 'Slow Food: Dutch and Flemish Meal Still-Lives 1600-1640', *From plate to palette: a history of food in art*, Royal Academy, Londen, 29 januari
 - 'Vermeers Meisje met de parel, herkomst en waardering', *Wat verfvvertelt: Het Meisje met de parel uit de lijst gelicht (Meesterschouw nr. 1)*, ontvangst Meesters Vereniging Rembrandt, Mauritshuis, 1 maart
 - 'Paintings from the 'Cabinet du Stadhouder' taken from The Hague to Paris, 1795', *Nouveaux regards sur les saisies patrimoniales en Europe à l'époque de la Révolution française*, KIK/IRPA, Brussel, 30 mei
 - Moderator 'Presentaties 25 jaar Vrienden van het RKD', jubileumdag Vrienden van het RKD 1993-2018, RKD, Den Haag, 31 mei
 - 'Made in the Netherlands: Seventeenth-Century Paintings from the Royal Picture Gallery Mauritshuis, The Hague', The Holburne Museum, Bath, 28 juni
 - 'Rembrandt and the Mauritshuis', conferentie *Rembrandt and his Circle: Work in Progress*, International Conference, Bader International Study Centre, Herstmonceux Castle, Engeland, 21 juli
 - 'National Trust: Hollandse meesters uit Britse landhuizen', avondlezing kunstkring Stoephout, Wassenaar, 22 november
- F. Cliné**
- 'Het digitale conditierapport van het Mauritshuis', Minor Collectie Management, Reinwardt Academie, Amsterdam, 23 mei
- C. Duschka**
- 'De kunst van Development', workshop tijdens de Museumkennisdag, Den Haag, 5 oktober (met B. Koopmans en M. Naber)
- E. Gordenker**
- 'Dutch Old Masters and New Technologies', *Europeanatech Conference*, Rotterdam, 16 mei
 - Deelnemer 'Talk Show Vienna', *Art Basel*, Bazel, 13 juni
 - Deelnemer 'Round Table Discussion', *Sir Richard Wallace and his Age*, The Wallace Collection, Londen, 16 november
- L. d'Hont**
- Kunstschriftlezing naar aanleiding van de tentoonstelling en restauratie van *De bewening van Christus* van Rogier van der Weyden door Ariane van Suchtelen en Lieve d'Hont, Mauritshuis, 16 juli
- B. Koopmans**
- Zie C. Duschka
- A. van Loon**
- 'MA-XRF scanning of the *Meagre Company*', expert meeting *Hals/ niet-Hals*, Frans Hals Museum, Haarlem, 1 februari
 - 'Lead species studies with X-ray diffraction computed tomography (XRD-CT) in Rembrandt's *Homer*', *Kickoff meeting NICAS project 3D2P*, Rijksmuseum, Amsterdam, 13 juni
 - 'Egyptian blue pigment in the Rijksmuseum's *Adoration of the Magi* by Garofalo. Availability of an unusual pigment in XVI Century Ferrara', *CATS Conference 'Trading paintings and painters' materials 1550-1800'*, Kopenhagen, 22 juni (met Giulia DeVivo)
 - 'Macro X-ray fluorescence imaging of two large paintings in the galleries of the Rijksmuseum: Frans Hals and Pieter Codde *The Meagre Company*, and Rembrandt *Claudius Civilis* - Some first results', *NICAS Colloquium*, Rijksmuseum, Amsterdam, 28 juni
 - 'The evolution in lake substrates in yellow and red organic lake pigments in paintings by Rembrandt van Rijn - MA-XRF imaging and paint sample analysis', *5th International Congress on Chemistry for Cultural Heritage ChemCH 2018*, Boekarest, 4 juli
 - 'Degradation phenomena in oil paintings on canvas and panel supports and their conservation issues: Pigment- oil medium interactions. Part I, lead and zinc soaps; Part II, smalt and lead white paints, formation of complex surface crusts', *Seminar Changing Pictures: the Degradation of Oil Paints*, University of Malta, 12-13 juli
 - Zie M. Albrecht
- S. Meloni**
- 'Tracing Back: How Trace Elements in Smalt and Ultramarine Used by 17th Century Dutch Artist Jan Steen Start to Shed Light on the Chronology of his Oeuvre', *Materials Matters, American Institute for Conservation of Historic and Artistic Works (AIC) Annual Meeting*, Houston, 29 mei-2 juni
 - 'Hopman, Martin, Bredius, Hauser, De Wild and Traas, what traces are left by these key figures in almost 200 years of conservation history of the Rembrandts in the Mauritshuis', *Symposium Rembrandt Conservation Histories*, Rijksmuseum Amsterdam, 9 november
 - Zie M. Albrecht

C. Pottasch

- 'Novel Canvas Weave Analyses of Rembrandt's *Saul and David* at the Mauritshuis', 3rd International Conference on Innovation in Art Research and Technology, University of Parma, Parma, 29 maart (onderzoek met S. Smelt en R. Erdmann)
- 'Abraham Bredius and the restoration treatments of Rembrandt's *Saul and David* at the end of the 19th Century', posterpresentatie *Symposium Rembrandt Conservation Histories*, Rijksmuseum, Amsterdam, 8 november (met S. Smelt en P. Noble)
- 'Understanding Frans van Mieris through Beurs', *The Skin of Things*, Rijksmuseum, Amsterdam, 28 november

A. van Suchtelen

- 'Maes and History Painting' en 'Nicolaes Maes Exhibition', *Rembrandt and his Circle - Work in Progress*, International Conference, Bader International Study Centre, Herstmonceux Castle, Engeland, 21 juli
- 'Michel Sittow's *Portrait of a Man* in the Mauritshuis - Aspects of Provenance and Attribution', symposium *The Stories of Michel Sittow's Life and Art: Facts and Fiction*, Kumu Art Museum, Tallinn, 14-15 september
- Zie L. d'Hont

A. Vandivere

- 'The Girl in the Spotlight: A technical (re-)examination of Vermeer's *Girl with a Pearl Earring*', *Summer Technical Institute in Technical Art History*, Yale University, New Haven, 1 augustus; Museum of Fine Arts, Boston, 2 augustus; *Keynote lecture* voor Nederlands Octrooibureau, Den Haag, 13 november; Hamilton Kerr Institute, Cambridge, 14 november
- 'Meisje met de Parel Backstage', ArtTube tent op Lowlands Festival, Biddinghuizen, 17-18 augustus
- 'Het Meisje in de schijnwerper', NN Group, Den Haag, 1 oktober

S. Verdel

- 'Vooruitblik op de lancering van *Meet Vermeer*', Persconferentie Google Arts & Culture, Parijs, 27 november

H. Wösten

- 'Het Meisje in de schijnwerper-project', Minor Collectie Management, Reinwardt Academie, Amsterdam, 23 mei

Publicaties Mauritshuis

- *Jan Steen en de historieschilderkunst*, Den Haag-Zwolle 2018 (Engelse editie: *Jan Steen's Histories*) door A. van Suchtelen, met bijdragen van W.T. Kloek *et al.*
- *Prized Possessions: Dutch Paintings from National Trust Houses*, Londen 2018 onder redactie van R. Goulding en D.A.H.B. Taylor, met bijdragen van Q. Buvelot *et al.*
- *National Trust: Hollandse meesters uit Britse landhuizen*, Den Haag-Zwolle 2018 door Q. Buvelot
- *Mauritshuis in focus*, jaargang 31 (2018), nrs. 1-3 (tweetalige editie) onder redactie van G.-J. Borgstein *et al.*
- *Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis: Galerij Prins Willem V: Jaarverslag 2017*, Den Haag 2018 (tweetalige editie) onder redactie van N. Dufais

Overige publicaties medewerkers

Uitgezonderd publicaties in *Mauritshuis in focus* 31 (2018), nrs. 1-3

E. Buijsen

- 'The Rembrandt Database and the Mauritshuis', *The Rembrandt Database Newsletter* 9 (2018)
- *De schilderijenproductie van Adriaen van de Venne (1589-1662). Traditie - Innovatie - Commercie*, dissertatie Nijmegen (Radboud Universiteit) 2018, 2 dln.
- 'Adriaen Pietersz. van de Venne (Delft 1589 - Den Haag 1662), *Der Herbst (Prinz Maurits bricht zur Falkenjagd auf)*', in: S. Ayooghi (red.), *Chambre Privée. Meisterwerke aus dem Wohnzimmer eines Sammlers*, Aken (Suermondt-Ludwig-Museum) 2018-2020, pp. 102-105, nr. 25

Q. Buvelot

- 'Nicolaes Maes (Dordrecht 1634-1693 Amsterdam), Sitzende Frau mit Garnknäuel und Haspel, um 1655', in: P. van den Brink, W.V. Birth (red.), *Gestatten, Suermondt! Sammler Kenner Kunstmäzen*, Aken (Suermondt-Ludwig-Museum) 2018, pp. 281-284, nr. 58
- 'De boekerij van Frits Lugt', in: Y. Bleyerveld, T. Geerts, C. Stolwijk (red.), *Schatten van het RKD - Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis*, Den Haag-Haarlem 2018, pp. 134-135 (ook in Engelse editie)

A. van Loon

- 'Development of a new portable X-Ray powder diffractometer and its demonstration to on-site analysis of two selected Old Master paintings from the Rijksmuseum', *Microchemical Journal* 138 (2018), pp. 266-272 (met A. Hirayama, Y. Abe, N. De Keyser, P. Noble, F. Vanmeert, K. Janssens, T. Kriengkamol, K. Taniguchi, I. Nakai)
- 'Electron Microscopy Imaging of Zinc Soaps Nucleation in Oil Paint', *Microscopy and Microanalysis* 24 (2018), pp. 318-322 (met J. Hermans, G. Osmond, P. Iedema, R. Chapman, J. Drennan, K. Jack, R. Rasch, G. Morgan, Z. Zhang, M. Monteiro, K. Keune)
- 'Separating two painting campaigns in *Saul and David*, attributed to Rembrandt, using macroscale reflectance and XRF imaging spectroscopies and microscale paint analysis', *Heritage Science*, 6:46 (2018), pp. 1-15 (met K.A. Dooley, E.M. Gifford, P. Noble, J.G. Zeibel, D.M. Conover, M. Alfeld, G. Van der Snickt, S. Legrand, K. Janssens, J. Dik, J.K. Delaney)
- 'An Exceptional Commission: Conservation History, Treatment and Painting Technique of Rembrandt's *Marten and Oopjen*', *The Rijksmuseum Bulletin*, 66 (2018), nr. 4, pp. 308-343 (met P. Noble, E. van Duijn, E. Hermens, K. Keune, S. Smelt, G. Tauber, R. Erdmann)

A. van Suchtelen

- Bijdrage in: J.O. Hand, G. Koppel (red.), *Michel Sittow. Estonian Painter at the Courts of Renaissance Europe*, Washington (National Gallery of Art), Tallinn (Art Museum of Estonia), 2018, pp. 84-87, nr. 14
- 'Jan Griffier, Winterlandschaft mit Eisvergnügen', in: S. Ayooghi (red.), *Chambre Privée. Meisterwerke aus dem Wohnzimmer eines Sammlers*, Aken (Suermondt-Ludwig-Museum) 2018-2020, pp. 107-110, nr. 26

Prijzen en nominaties

Prijzen

- Het *Meisje met de parel* is tweede geworden in de categorie kunst bij het televisieprogramma 'Pronkstuk van Nederland', uitgezonden door de AVROTROS.
- Het Mauritshuis heeft de oorkonde 'Dementie Vriendelijk Museum' ontvangen van Stichting SAMEN.
- Marcel Lammerse, teamleider Beveiliging, is door de SBB (Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven) verkozen tot beste stagebegeleider op het gebied van Zakelijke Dienstverlening en Veiligheid van Zuid-Holland.
- *Mauritshuis Hololens Experience Museumnacht* - Zilveren SpinAward. Deze multimediale applicatie laat door middel van AR-techniek (*Augmented Reality*) verschillende realiteiten zien van een schilderij van Rembrandt die voor het blote oog verborgen zijn.

Nominaties

De tentoonstelling *Zuiderburen: Portretten uit Vlaanderen 1400-1700* was genomineerd voor de verkiezing 'Tentoonstelling van het Jaar 2017' van het Museumtijdschrift.

Personeel en organisatie

Jubilea

10 jaar in dienst: Edwin Buijsen, Emilie Gordenker, Gisela Keus, Kas Verlind
 12,5 jaar in dienst: Ivo Hoekstra, Marianne van der Kruit, Lea van der Vinde

Ziekteverzuim

Het ziekteverzuim is toegenomen tot 2,25% in 2018. Een lichte stijging ten opzicht van 2017.

Opleidingen

Bij de afdeling Facilitair Management zijn opleidingen voor het EHBO-certificaat gevolgd en heeft de jaarlijkse BHV-oefening plaatsgevonden.
 Binnen de andere afdelingen zijn congressen, seminars en opleidingen op het betreffende vakgebied gevolgd.

Ondernemingsraad

Per 31 december 2018:
 Hedwig Wösten *Voorzitter*
 Sarah van Aggelen *Secretaris*
 Faye Cliné *Lid*
 Claudia Lin *Lid*
 Alex Keizer *Lid*

Personeelsleden

(fte = full time equivalent)
 Per 31 december 2018:

Directie

Gordenker, dr. Emilie *Directeur*
 Uitdenbogaard, drs. Sander *Zakelijk Directeur*

Collectie

Buijsen, dr. Edwin *Hoofd Collectie*
 Buvelot, drs. Quentin *Hoofdconservator*
 Cliné, Faye *Registrar*
 Goverde MA, Milou *Projectmedewerker (0,89 fte)*
 D'Hont MA, Lieve *Restaurator (0,67 fte)*
 Hoorn, Boy van den *Coördinator Tentoonstellingstechniek*
 Klop, Kay *Medewerker Tentoonstellingstechniek (0,67 fte)*
 Meloni, drs. Sabrina *Restaurator*
 Mulder MA, Liesbeth *Projectmedewerker (0,67 fte)*
 Pottasch, drs. Carol *Senior Restaurator (0,89 fte)*
 Rulkens MA, Charlotte *Junior Conservator (0,89 fte)*
 Sibbing, Bibian *Behoudsmedewerker/Framing Technician (0,89 fte)*
 Suchtelen, drs. Ariane van *Conservator (0,89 fte)*
 Vandivere, dr. Abbie *Restaurator (0,89 fte)*
 Vinde, drs. Lea van der *Conservator*

Educatie

Hameetman MA, Femke *Hoofd Educatie (0,89 fte)*
 Borgstein, drs. Geert-Jan *Medewerker Volwassenen Educatie (0,89 fte)*
 Gelsing MA, Janneke *Medewerker Jongeren Educatie (0,89 fte)*

Bruikleenoverzicht

Marketing

Brakenhoff BA, drs. Koen *Hoofd Marketing*
 Aggelen, Sarah van *Coördinator Servicebalie* (0,89 fte)
 Dollekens, Moniek *Medewerker Online Communicatie* (0,89 fte)
 Eendenburg MA, Iris van *Medewerker Ontvangsten*
 Eldijk BA, Tim van *Online Marketeer* (0,89 fte)
 Hoekstra, Ivo *Multimedia Producer*
 Hollen-de Korte, Simone *Coördinator Sales* (0,89 fte)
 Klop MA, Kimberly *Medewerker Marketing Communicatie* (0,89 fte)
 Raterink, Denise *Coördinator Sales* (0,78 fte)
 Schraven-de Wit, Jacqueline *Medewerker Planning*
 Schreurs, Elske *Medewerker Pers en Publiciteit*
 Verdel MA, Sandra *Medewerker Online Communicatie* (0,89 fte)

Development

Koopmans MA, Boudewijn *Hoofd Development*
 Duschka-Holties, Catharina *Medewerker Development* (0,78 fte)

Financiën

Martinez MBA, Giovanna *Hoofd Financiën*
 Kozacova-Knap Fedorkova, Liana *Medewerker Financiën* (0,89 fte)
 Kruit-Verbiest, Marianne van der *Medewerker Financiën*

Facilitaire Zaken

Plas, Marty *Hoofd Facilitaire Zaken*
 Keizer, Alex *Storing Installatiemonteur*
 Straalen, Hans van *Facilitair Medewerker*
 Coördinator Veiligheid en Beveiliging
 Operationeel Manager Veiligheid en Beveiliging
 Senior Medewerkers Beveiliging (6)
 Medewerkers Beveiliging (10)

Projectmanagement

Wösten BA, Hedwig *Projectmanager*

Human Resources

Ligtenberg-Meerdink, drs. Anneloes *Human Resources Manager* (0,56 fte)

Secretariaat

Bakker BSc, Hilda *Personal Assistant Directeur*
 Koevoet, Wendy *Secretariaatsmedewerker*
 Stoffers-Gombault, Eveline *Personal Assistant Zakelijk Directeur*

Winkel

Heuvel, Hannah van den *Manager Retail*
 Hoogendoorn, Rick *Logistiek Medewerker*
 Reinecke, Mirko *Medewerker Inkoop en Administratie*

In kortstondig bruikleen ontvangen

(per 31 december 2018: 65 schilderijen)

Ten behoeve van de tentoonstelling *Zuiderburen: Portretten uit Vlaanderen 1400-1700* werden 20 bruiklenen ontvangen, waarvan 19 uit het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten in Antwerpen en één schilderij uit het Rijksmuseum Amsterdam; zie *Zuiderburen: Portretten uit Vlaanderen 1400-1700*, Den Haag-Zwolle 2017.

Voor de presentatie *Antonello in de Galerij* werd één schilderij in bruikleen ontvangen; zie *Mauritshuis in focus 30* (2017), nr. 3.

Voor de tentoonstelling *Jan Steen vertelt* werden 21 schilderijen in bruikleen ontvangen van verschillende musea en particulieren; zie *Jan Steen en de historieschilderkunst*, Den Haag-Zwolle 2018.

Voor de tentoonstelling *Rogier van der Weyden ontsluit* werd één schilderij in bruikleen ontvangen van de Galleria degli Uffizi in Florence; zie *Mauritshuis in focus 31* (2018), nr. 2.

Voor de tentoonstelling *National Trust: Hollandse meesters uit Britse landhuizen* werden 22 schilderijen in bruikleen ontvangen van de National Trust; zie *National Trust: Hollandse meesters uit Britse landhuizen*, Den Haag-Zwolle 2018.

Met uitzondering van *Jan Steen vertelt* is voor bovenstaande tentoonstellingen/presentaties door de RCE namens de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap een indemniteitsgarantie toegezegd.

In kortstondig bruikleen uitgeleend aan tentoonstellingen in binnen- en buitenland
 (per 31 december 2018: 50 bruikleenverstrekkingen, zijnde 41 schilderijen)

Afrikaanse bedienden aan het Haagse hof

Den Haag, Haags Historisch Museum
 21 september 2017 - 28 januari 2018
 Jan Mijntens, *Portret van Maria van Oranje, met Hendrik van Zuijlestein en een dienstbode*, inv. 114

Emanuel de Witte: Meester van het licht

Alkmaar, Stedelijk Museum Alkmaar
 22 september 2017 - 21 januari 2018
 Emanuel de Witte, *Interieur van een gefantaseerde katholieke kerk*, inv. 473

A Global Table

Haarlem, Frans Hals Museum
 23 september 2017 - 7 januari 2018
 Balthasar van der Ast, *Fruitsilleven met schelpen en tulp*, inv. 1066
 Abraham Mignon, *Bloemen in een metalen vaas*, inv. 111
 Maria van Oosterwyck, *Bloemen in een versierde vaas*, inv. 468
 Jan van de Velde, *Stilleven met pasglas*, inv. 533

The Birth of the Art Market: Rembrandt, Ruisdael and Van Goyen and the Artists of the Dutch Golden Age

Hamburg, Bucerius Kunst Forum

28 september 2017 - 7 januari 2018

Willem Duyster, *Een staande officier*, inv. 408

Hollandse meesters uit de Hermitage

Amsterdam, Hermitage

7 oktober 2017 - 27 mei 2018

Thomas de Keyser, *Portret van Loef Vredericx*, inv. 806

Ferdinand Bol en Govert Flinck: Rembrandts Meesterleerlingen

Amsterdam, Amsterdam Museum

13 oktober 2017 - 18 februari 2018

Govert Flinck, *Meisje bij een kinderstoel*, inv. 676

Amsterdam, Museum Het Rembrandthuis

13 oktober 2017 - 18 februari 2018

Govert Flinck, *Portret van een 44-jarige man*, inv. 866

Frénk van der Linden: Onder Hollandse helden

Zwolle, Museum de Fundatie

14 oktober 2017 - 7 januari 2018

Andy Warhol, *Portret van prinses Beatrix*, inv. 1080

Vermeer and the Masters of Genre Painting: Inspiration and Rivalry

Washington, National Gallery of Art

22 oktober 2017 - 21 januari 2018

Gerard ter Borch, *De briefschrijfster*, inv. 797

Frans van Mieris de Oude, *Bordeelscène*, inv. 860

Eglon van der Neer, *Interieur met handenwassende vrouw*, inv. 862

Pride and Persecution: Jan Steen's Old Testament Scenes

Birmingham, The Barber Institute of Fine Arts

27 oktober 2017 - 21 januari 2018

Jan Steen, *Mozes en de kroon van de farao*, inv. 1167

Otto Marseus van Schrieck: Kunst en wetenschap in de 17de eeuw

Enschede, Rijksmuseum Twenthe

5 november 2017 - 11 maart 2018

Otto Marseus van Schrieck, *Planten en insecten*, inv. 532

De kunst van het lachen: Humor in de Gouden Eeuw

Haarlem, Frans Hals Museum

11 november 2017 - 18 maart 2018

Frans van Mieris de Oude, *Een man en vrouw met twee honden, bekend als 'Hondje plagen'*, inv. 108

Pieter Quast, *Kaartspelers*, inv. 658

Godfried Schalcken, *De nutteloze zedenles*, inv. 160

Godfried Schalcken, *Het onderzoek van de dokter*, inv. 161

Tien topstukken on tour: Voor Nederland verworven dankzij de BankGiro Loterij

Eindhoven, Van Abbemuseum

6 januari - 28 januari 2018

Otterlo, Kröller-Müller Museum

3 februari - 25 februari 2018

Maastricht, Bonnefantenmuseum

3 maart - 25 maart 2018

Rembrandt, *Portret van een oude man*, inv. 1118

Jacob van Ruisdael, *Gezicht op kasteel Bentheim*, inv. 1151

Roelant Savery, *Vaas met bloemen in een stenen nis*, inv. 1213

Charles I: King and Collector

Londen, Royal Academy of Arts

27 januari - 15 april 2018

Hans Holbein, *Portret van Robert Cheseman*, inv. 276

Michel Sittow: Estonian Painter at the Courts of Renaissance Europe

Washington, National Gallery of Art

28 januari - 13 mei 2018

Tallinn, Kumu Museum

8 juni - 16 september 2018

Michel Sittow, *Portret van een man*, inv. 832

Wine and Music, Harmony and Dissonance

Bordeaux, La Cité du Vin

23 maart - 24 juni 2018

Nicolaes Moeyaert, *De triomf van Bacchus*, inv. 395

KWAB: Dutch Design in de eeuw van Rembrandt

Amsterdam, Rijksmuseum

30 juni - 16 september 2018

Willem van Aelst, *Bloemstilven met horloge*, inv. 2

Rembrandt: Britain's Discovery of the Master

Edinburgh, Scottish National Gallery

7 juli - 14 oktober 2018

Rembrandt, *Portret van een oude man*, inv. 1118

Lief en Leed. Hollandse families in voor- en tegenspoed

Enschede, Rijksmuseum Twenthe

8 september 2018 - 6 januari 2019

Wybrand Hendriks, *Portret van Jacob Feitama en zijn echtgenote Elisabeth de Haan*, inv. 827

Adriaen Brouwer: Meester van emoties

Oudenaarde, Museum van Oudenaarde en de Vlaamse

Ardenen i.s.m. het Koninklijk Museum voor Schone

Kunsten van Antwerpen

15 september - 16 december 2018

Adriaen Brouwer, *Vechtende boeren*, inv. 919

Adriaen Brouwer, *Dikke man*, inv. 607

Jacob Savery, *Sint Sebastiaanskermis*, inv. 156

Als kunst je lief is

Otterlo, Museum Kröller-Müller

30 september 2018 - 3 februari 2019

Dirck de Bray, *Stilven met een boekje in wording*, inv. 1166

Roelant Savery, *Vaas met bloemen in een stenen nis*, inv. 1213

Frans Hals en de Modernen

Haarlem, Frans Hals Museum

13 oktober 2018 - 24 februari 2019

Frans Hals, *Lachende jongen*, inv. 1032

Willem van Oranje is hier!

Delft, Museum Prinsenhof

19 oktober 2018 - 3 maart 2019

Michiel van Mierevelt (atelier van), *Portret van Louise de Coligny*, inv. 97

The Orléans Collection

New Orleans, New Orleans Museum of Art
26 oktober 2018 - 27 januari 2019

Peter Paul Rubens, *De triomf van Rome: De jeugdige keizer Constantijn eert Rome*, inv. 837

Werk, bid en bewonder: Een nieuwe kijk op kunst & calvinisme

Dordrecht, Dordrechts Museum
11 november 2018 - 26 mei 2019

Cornelis Troost, *Jan Claasz of de gewaande dienstmaagd:*

Saartje Jans ten huwelijk gevraagd, inv. 180

Cornelis Troost, *Jan Claasz of de gewaande dienstmaagd: De liefdesverklaring van Renier Adriaansz*, inv. 181

Rembrandt en Saskia: Liefde in de Gouden Eeuw

Leeuwarden, Fries Museum

24 november 2018 - 17 maart 2019

Gerard ter Borch, *Handwerkende vrouw bij een wieg*, inv. 1133

Pieter Codde, *Vrolijk gezelschap met gemaskerde dansers*, inv. 392

Herman Boerhaave en de Gouden Eeuw van de wetenschap

Leiden, Rijksmuseum Boerhaave

30 november 2018 - 1 september 2019

Arent de Gelder, *Portret van Herman Boerhaave*, inv. 757

Utrecht, Caravaggio en Europa

Utrecht, Centraal Museum

16 december 2018 - 24 maart 2019

Hendrick ter Brugghen, *De bevrijding van Petrus*, inv. 966

In langdurig bruikleen ontvangen objecten

(per 31 december 2018: 70 objecten, zijnde 55 schilderijen en 15 overige objecten)

› zie *Jaarverslag Mauritshuis over 2013*, pp. 69-71, *Jaarverslag Mauritshuis over 2014*, p. 14, *Jaarverslag Mauritshuis over 2015*, p. 15, *Jaarverslag Mauritshuis over 2016*, p. 19 en *Jaarverslag Mauritshuis over 2017*, p. 16

In 2018 vond één mutatie plaats:

Pieter Lastman, *De prediking van Johannes de Doper*, inv. 1219 werd door de Stichting Vrienden van het Mauritshuis in langdurig bruikleen gegeven aan het Mauritshuis.

In langdurig bruikleen afgestane objecten in Nederland

(per 31 december 2018: 151 objecten, zijnde 125 schilderijen, 5 tekeningen, 16 sculpturen en 5 overige objecten)

› zie *Jaarverslag Mauritshuis over 2013*, pp. 71-77, *Jaarverslag Mauritshuis over 2014*, p. 14, *Jaarverslag Mauritshuis over 2015*, p. 15, *Jaarverslag Mauritshuis over 2016*, p. 19 en *Jaarverslag Mauritshuis over 2017*, p. 16.

In 2018 vonden de volgende mutaties plaats:

Tweede Kamer der Staten-Generaal, Den Haag

- Rombout Verhulst (atelier van), *Buste van stadhouder*

Frederik Hendrik (1584-1647), inv. 364 (retour)

- Rombout Verhulst (atelier van), *Buste van stadhouder Willem II (1626-1650)*, inv. 365 (retour)

Eerste Kamer der Staten-Generaal, Den Haag

- Sybrand van Beest, *Varkensmarkt*, inv. 541 (retour)

De volgende schilderijen waren in langdurig bruikleen gegeven aan Paleis het Loo, Apeldoorn maar zijn vanwege de verbouwing van dit museum vanaf 2018 tijdelijk ondergebracht in het Rijksmuseum, Amsterdam:

- Melchior d'Hondecoeter, *De raaf wordt beroofd van de veren waarmee hij zich had getooid*, inv. 59

- Melchior d'Hondecoeter, *Landschap met uitheemse dieren*, inv. 60

In langdurig bruikleen afgestane objecten buiten Nederland

(per 31 december 2018: 6 objecten, zijnde 4 schilderijen en 2 pastels)

› zie *Jaarverslag Mauritshuis over 2013*, pp. 77-78, *Jaarverslag Mauritshuis over 2014*, p. 14, *Jaarverslag Mauritshuis over 2015*, p. 15, *Jaarverslag Mauritshuis over 2016*, p. 19, *Jaarverslag Mauritshuis over 2017*, p. 16

In 2018 vonden geen mutaties plaats.

Gerestitueerd

(per 31 december 2018: 1 object, zijnde 1 schilderij)

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort/Rijswijk *Bosvijver met Salmacis en Hermaphroditus* van Moyses van Wtenbrouck (inv. 1097) is via de RCE gerestitueerd aan de erven van de voormalige eigenaar, de joodse kunstenaar Joseph Henri Gosschalk, die er in de oorlogsjaren onvrijwillig afstand van had gedaan.

Speciale projecten – Educatie

2018 stond in het teken van nieuwe programmering: soms gericht op het bestaande publiek, andere keren op nieuw publiek of specifieke *communities*. *Kunst op je bord / A la carte* blijkt en succesvolle formule waarbij door een museumdocent met individuele bezoekers een kunstwerk uit het Mauritshuis wordt besproken tijdens een diner waarna de bezoekers het kunstwerk zelf gaan bekijken.

We zijn gestart met de uitvoering van *Kunstschool MH*, ons tweede *outreachproject* in de Schilderswijk. Ditmaal om kinderen die in de verlengde schooldag extra onderwijs genieten een uitgebreide kunstcursus te kunnen geven. Dit project staat naast de cursussen die we al bieden aan kinderen in buurthuis de Mussen om hun kunstzinnig talent te ontwikkelen.

Met dermatologen van het Antoni van Leeuwenhoek Ziekenhuis deden we een *pilot* waarbij de observatiemethodes van dermatologen werd toegepast op kunst.

Dit jaar werkten wij aan een 'designsprint', een vernieuwende en snelle manier om tot een nieuw concept te komen met een afdelingsoverstijgend team, als opmaat naar een nieuwe multimediatour. Daarnaast hebben we allerlei langlopende problemen rond de hardware van de bestaande tour herzien.

Bij diverse tentoonstellingen waren er publicaties (o.a. *Mauritshuis in focus*) of was er publieksbegeleiding. De film die door een conservator Quinten Buvelot en medewerker publieksbegeleiding Geert-Jan Borgstein met het filmbedrijf Bobcat werd gemaakt bij de tentoonstelling *National Trust: Hollandse meesters uit Britse landhuizen* bleek mede door een flinke dosis humor een publieksliefeling.

De *Maurits Muis* activiteiten bleven onverdeeld populair bij kleuters en hun ouders en docenten. In alle schoolvakanties waren deze uitverkocht, het nieuwe onderwijsprogramma is populair en een *Maurits Muis* animatiefilm op Facebook, als opmaat naar de kerstvakantie, bereikte ruim 375.000 mensen.

Daarnaast vond er dit jaar een uitgebreide en intensieve monitoring van de rondleiders en museumdocenten plaats, waarbij ruimte was voor wederzijdse feedback.

Special projects – Marketing

Marketing-projecten

Naast de groep loyale bezoekers die het Mauritshuis jaarlijks één of meerdere keren ontvangt, zijn er in 2018 ook nieuwe publieksgroepen aangetrokken. Dit was mede het gevolg van het voortbouwen op succesvolle initiatieven uit de afgelopen jaren, alsook de ontwikkeling van nieuwe activiteiten. De werkzaamheden van de Afdeling Marketing hadden als doel om zowel meer naamsbekendheid te krijgen als om daadwerkelijk grotere bezoekersaantallen te genereren.

Vaste collectie

Om de bekendheid van de vaste collectie van het museum te verhogen, werden er diverse ondersteunende activiteiten georganiseerd; zo werd bijvoorbeeld Rembrandts verjaardag gevierd op 15 juli met een levensgrote taart op het voorplein waarbij de lokale pers aanwezig was. Om verschillende doelgroepen voor tentoonstellingen te bereiken zijn velerlei marketingmiddelen ingezet zoals radio en outdoor media, als ook de diverse onlinekanalen waar het Mauritshuis een groeiende *fan-base* heeft weten op te bouwen. Ook de (inter) nationale media is actief benaderd: zo werd er in september in het kader van de tentoonstelling *National Trust: Hollandse meesters uit Britse landhuizen* een persreis georganiseerd naar het Verenigd Koninkrijk, waaraan tien journalisten deelnamen.

Sinds najaar 2018 is het beeldmateriaal van alle schilderijen van het Mauritshuis gratis en rechtenvrij in hoge resolutie te downloaden via de eigen website.

Maurits&

Maurits& is een *after-work* event op de donderdagavond waar een spraakmakende persoonlijkheid voor een avond gastdirecteur mag zijn van het museum. Het is een bruisende avond met allerlei activiteiten die van het bezoek aan het Mauritshuis een bijzondere belevenis maakt. Elke keer wordt de programmering tot een diverse en aansprekende agenda gesmeed onder het motto 'kunst, inspiratie en gezelligheid'. Gastdirecteuren dit jaar waren onder meer Pieter Zwart, Jort Kelder en Bibian Mentel. Deze donderdagavond directeuren spraken steeds nieuwe bezoekersgroepen aan. Dit programma wordt mogelijk gemaakt door hoofdsponsor NN Group.

Culturele evenementen

Door zichtbaar te zijn op verschillende culturele evenementen beoogt het Mauritshuis nieuwe bezoekers te verleiden naar het museum in Den Haag te komen. Daarnaast is het streven om nieuwe doelgroepen te interesseren in de digitale platformen van het Mauritshuis, mochten zij niet naar het museum kunnen of willen komen.

Voor de Museumnacht Den Haag en de Kindermuseumnacht werden zowel in het Mauritshuis als in de Galerij Prins Willem V verschillende publieksactiviteiten georganiseerd. In totaal zijn 4.300 kaarten voor beide evenementen verkocht: 41% van deze bezoekers is bij het Mauritshuis geweest en 12% bezocht de Galerij Prins Willem V.

Daarnaast was het Mauritshuis actief aanwezig op het internationale kunstfestival voor de jeugd De Betovering, het Weekend van de Wetenschap, de Uitmarkt Amsterdam, het

Haags Uitfestival en op muziekfestival Lowlands. Op het laatstgenoemde festival was een samenwerking met videoplatform *Arttube* om het eerdergenoemde onderzoek van *Het Meisje met de parel* van Johannes Vermeer onder de aandacht te brengen.

Buitenlandse bezoekers

Vanuit de afdeling *Trade* waren de marketingactiviteiten gericht op het bereiken van de grootste en/of hardst groeiende markten voor toeristen m.b.t. Nederland in het algemeen en Den Haag in het bijzonder. Het Mauritshuis was aanwezig op de mondiale *Travel Trade* beurs, gericht op *business to business* partijen. Daarnaast zijn er diverse beurzen van de reisindustrie in de top 5 markten bezocht (Japan, Verenigde Staten, Duitsland, Verenigd Koninkrijk en Frankrijk).

Verkort financieel verslag

Balans per 31 december 2018

Bedragen in duizenden euro's

Activa	per 31 december 2018	per 31 december 2017
Materiële vaste activa		
1 Inventaris	487	414
Financiële vaste activa		
1 Uitgestelde vergoeding achterstallig onderhoud	367	403
Totaal vaste activa	854	817
Vlottende activa		
1 Voorraden	27	32
2 Vorderingen	3.278	2.012
- Debiteuren	881	830
- Belastingen en sociale premies	286	379
- Overige vorderingen en overlopende activa	2.111	803
3 Liquide Middelen	11.273	16.336
Totaal vlottende activa	14.578	18.379
Totaal activa	15.432	19.197

Balans per 31 december 2018
Bedragen in duizenden euro's

Passiva	per 31 december 2018	per 31 december 2017
Eigen vermogen		
1 Algemene reserve	3.060	2.738
- Bestemmingsreserve	4.035	4.035
- Activa doelstelling	26	26
- Activa bedrijfsvoering	480	480
2 Vastgelegd vermogen		
- Bestemmingsfonds OCW	86	16
Totaal eigen vermogen	7.687	7.295
Aankoopfonds	4.208	8.577
Voorzieningen		
1 Voorziening jubilea	28	26
2 Voorziening sponsorverplichtingen	9	53
3 Voorziening groot onderhoud	625	271
Totaal voorzieningen	662	350
Schulden		
Langlopende schulden	823	429
1 Langlopende schulden	35	40
2 Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW	788	389
Kortlopende schulden	2.052	2.546
1 Crediteuren	631	715
2 Belastingen, sociale premies	193	173
3 Overige schulden en overlopende passiva	1.228	1.658
Totaal schulden	2.875	2.975
Totaal passiva	15.432	19.197

Staat van baten en lasten 2018

Bedragen in duizenden euro's

	2018	2017
Baten		
Subsidie	4.195	4.107
Entreegelden	4.292	3.733
Sponsorinkomsten	1.087	744
Overige bijdragen	2.658	2.306
Opbrengst verkopen	62	63
Overige directe opbrengsten	346	301
Overige indirecte opbrengsten	374	297
Totaal baten	13.014	11.551
Lasten		
Personeelskosten		
Salariskosten	3.942	3.639
Inhuur derden	1.483	1.308
Opleidingskosten	14	16
Overige personeelskosten	-1	173
Totaal personeelskosten	5.438	5.136
Afschrijvingen		
Inventaris bedrijfsvoering	109	105
Museale inventaris	9	7
Totaal afschrijvingen	118	112
Overige lasten		
Aankopen	5.921	0
Huren	1.094	1.097
Huisvestingskosten	1.665	1.484
Organisatiekosten	829	831
Activiteitskosten	1.954	1.390
Totaal overige kosten	11.463	4.802
Totaal lasten	17.019	10.050
Saldo uit gewone bedrijfsvoering	-4.005	1.501
Financiële baten en lasten		
Rentebaten	19	23
Baten en Lasten voorgaande jaren	8	-176
Totaal financiële baten en lasten	27	-153
Mutatie aankoopfonds	4.369	-1.566
Exploitatieresultaat	391	-218

Toelichting bij de balans van 31 december 2018

Algemeen waarderingsgrondslag

De jaarrekening is opgesteld conform de regelgeving van het Ministerie van OCW. Voor de indeling van de exploitatierekening is gekozen voor een gecombineerde versie waarbij geen onderscheid is gemaakt naar publieke en private middelen en directe en indirecte inkomsten en geen opname van begrotingscijfers. Dit doet geen afbreuk aan het inzicht.

De waardering en bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Voor zover niet anders is vermeld, zijn de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde. Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben, ongeacht of ze tot ontvangsten of uitgaven hebben geleid. Baten worden slechts opgenomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Lasten en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het maken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar.

Bedragen zijn afgerond op duizenden euro's.

Algemeen

Reflectie op 2018 en het financiële resultaat

In 2018 bezochten 416.334 bezoekers het Mauritshuis; een nagenoeg gelijk aantal zoals opgenomen in de begroting met 420.000 geprognosticeerde bezoekers. Het verschil van 3.666 bezoekers is deels te verklaren door de uitzonderlijk warme en lange zomer. Hiernaast heeft het museum het afgelopen jaar haar deuren diverse keren moeten sluiten vanwege uit de hand gelopen demonstraties op het naastgelegen Plein. Ook de afsluiting van het Binnenhof vanwege onderzoek naar achtergelaten tassen bleek niet bevorderlijk voor de toegankelijkheid van het museum.

Vanaf 1 januari 2018 geldt een combinatieticket voor het Mauritshuis en Galerij Prins Willem V hetgeen heeft geresulteerd in 30.418 bezoekers, waarmee het ambitieuze target van 30.000 bezoekers voor Galerij Prins Willem V is gehaald.

Het boekjaar 2018 is afgesloten met een positief resultaat van € 391.500. Enerzijds is het verheugend dat de opbrengsten zijn gestegen, anderzijds is het resultaat beïnvloed door activiteiten die om redenen nog niet zijn uitgevoerd en in 2019 worden uitgevoerd. Het negatieve resultaat was € 653.800 negatief, met name door niet gedekte tentoonstellingen waarvoor de directie zich additionele inspanningen heeft getroost.

Het resultaat is tot stand gekomen aan de hand van de volgende afwijkingen ten opzichte van de begroting:

- Hogere opbrengst uit directe inkomsten
- Hogere bijdragen uit private middelen
- Hogere subsidie
- Lagere opbrengst indirecte inkomsten
- Hogere personeelslasten
- Hogere huisvestingslasten
- Lagere afschrijvingslasten
- Hogere kosten aankoopfonds
- Lagere organisatie- en activiteitskosten
- De hogere opbrengst uit directe inkomsten zoals entree, sponsorinkomsten en verkopen bestaat voornamelijk uit hogere publieksinkomsten ad € 585.200.
- De hogere personeelslasten werden onder meer veroorzaakt door cao-stijgingen en extra personeelsinzet gerelateerd aan activiteiten.

Ontwikkeling in de financiële positie

De Totale Activa en Totale Passiva zijn afgenomen met € 3.764.900.

Ontwikkelingen binnen de Activa:

- Door investeringen zijn de Materiële Vaste Activa toegenomen met € 73.200.
- De Financiële Vaste Activa zijn afgenomen met € 36.600. Dit is de vordering op het Rijksvastgoedbedrijf (hierna: RVB) voor de kosten van achterstallig onderhoud, welke tijdens de bouwperiode door het Mauritshuis zijn betaald. Gedurende 10 jaar wordt dit bedrag (€ 36.600) in mindering gebracht op de te betalen huur.
- De totale Vlottende Activa zijn voor wat betreft de Vorderingen met € 1.266.200 toegenomen vanwege het voorgesloten aankoopbedrag van een schilderij van Lastman voor de Stichting Vrienden van het Mauritshuis (hierna Vrienden). De Liquide middelen zijn met € 5.063.300

afgenomen, en voornamelijk verlaagd door de aankoop van schilderijen.

Ontwikkelingen binnen de Passiva:

- De Algemene Reserve mag slechts toenemen met het bedrag dat overblijft nadat een deel (€ 75.800) van het totale positieve resultaat (€ 391.500) is toegewezen aan het Bestemmingsfonds OCW. De Algemene Reserve is hierdoor toegenomen met het resterende bedrag van € 315.700 naar € 3.054.200. Tevens is er door een veranderde rekenmethodiek op last van OCW een positieve correctie doorgevoerd van € 5.800. Hierdoor komt de Algemene Reserve op € 3.060.000.
- Door de OCW-correctie van € 5.800 en de toevoeging van het OCW deel van het positieve resultaat van € 75.800 komt het Bestemmingsfonds OCW 2017 – 2020 uit op € 85.900.
- Het saldo van het Aankoopfonds is gedaald met € 4.369.100 door het saldo van de ontvangen gelden van de BankGiro Loterij en een particulier (€ 1.587.600) en de aankoop van schilderijen (€ 5.956.700).
- De Voorzieningen ten behoeve van sponsorverplichtingen zijn met € 43.700 gedaald tot € 9.000.
- De totale schulden zijn met € 99.600 afgenomen.

Ontwikkelingen binnen de exploitatie

- De Publieksinkomsten (entree) namen in 2018 toe t.o.v. 2017. Dit werd voornamelijk veroorzaakt door de nabetaling van de Museumkaart over 2017 die in 2018 werd uitgekeerd en de verhoging van de tarieven voor de entree in 2018.
- De Inkomsten uit sponsoring namen toe vanwege een donatie van de Vrienden voor de *Jan Steen vertelt* tentoonstelling en de bijdrage van het Pater David Fonds voor de *Rogier van der Weyden ontsluiert* tentoonstelling.
- De ontvangen Overige bijdragen, privaat, zijn bestemd voor projecten die niet uit de reguliere exploitatie kunnen worden gefinancierd. Deze bijdragen komen van de Stichting de Johan Maurits Compagnie (hierna: JMC), de Confrérie en de Dutch Masters Foundation (hierna: DMF) en worden niet begroot. Het hoge bedrag in 2018 werd ook veroorzaakt door twee legaten.
- De post Inhuur derden is toegenomen door langdurige ziekte en extra drukte op de afdeling Marketing en extra personeel ingezet voor activiteiten gesponsord door NN Group, de BankGiro Loterij tentoonstelling, onderzoek naar Jacobus Vrel, digitalisering van het archief en impactmeting.
- De jaarlijkse schommeling van de Organisatiekosten tentoonstellingen en projecten en de Activiteitskosten tentoonstellingen is direct gerelateerd aan het wisselende tentoonstellingsaanbod.
- De stijging van de Huisvestingskosten is gerelateerd aan het in eigen beheer uitvoeren van onderhoud aan het gebouw waarvoor voorzieningen moeten worden gecreëerd in het kader van het Meerjarig Onderhoud- en Investeringsplan (hierna: MOIP) en de inhaalvoorziening voor de Galerij.
- Vanwege zwangerschapsverlof, langdurig ziekte en extra werkzaamheden zijn in 2018 meer personeelsuren ingezet. Het gemiddeld uurloon is iets gestegen vanwege o.a. de reguliere salarisstappen en de cao-verhoging van 2,25% in oktober 2018.

Resultaatbestemming

Het resultaat over 2018 is conform het door de Raad van Toezicht goedgekeurde voorstel tot resultaatbestemming in de jaarrekening verwerkt.

Activa

Materiële vaste activa

De gebouwen het 'Mauritshuis' en de 'Galerij Prins Willem V' zijn eigendom van de Staat der Nederlanden en worden van het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) gehuurd. De collectie is voor het grootste deel Rijkseigendom.

Een belangrijke externe bruikleengever is de Stichting Vrienden van het Mauritshuis. Een relatief klein deel van de collectie is in beheer verkregen door duurzaam bruikleen van derden.

1. Inventaris

- Aanschaffingen boven € 1.000 worden als investeringen op de balans geactiveerd.
- In 2018 is voor € 203.000 geïnvesteerd in meubilair, beveiliging, installaties, inventaris, gereedschap en hardware.
- De waarde van Materiële vaste activa die wordt aangewend in het kader van de museumdoelstelling is € 47.000 op 31 december.
- De waarde van Materiële vaste activa die wordt aangewend in het kader van de bedrijfsvoering is € 440.600 op 31 december.

Financiële vaste activa

Door de vestiging van de erfpacht tussen Sociëteit de Witte en het RVB, is de vordering vanwege achterstallig onderhoud van het gebouw Plein 26 van het Mauritshuis op de Witte, overgedragen aan het RVB. De vordering op het RVB is geboekt voor een bedrag van € 366.700.

Flottende activa

1. Voorraden

- De administratieve voorraad van het Mauritshuis wordt gevormd door museum- en parkeerkaarten.

2. Vorderingen

- Debiteuren hebben betrekking op nog te ontvangen gelden van steunstichtingen, zaalverhuur en entreeopbrengsten.
- Belastingen bestaan uit nog niet betaalde aangiften omzetbelasting van oktober, november en december 2018.
- De overige vorderingen en overlopende activa bestaat grotendeels uit nog te ontvangen bedragen van de BankGiro Loterij van € 475.400, nog te ontvangen gelden van Stichting Vrienden voor de aankoop van een schilderij van Lastman van € 1.242.400, te ontvangen rente en vooruitbetaalde facturen.
- De rente over het laatste kwartaal 2018 wordt begin januari 2019 ontvangen.

3. Liquide middelen

- De saldi op balansdatum van de buitenlandse valutarekeningen zijn opgenomen tegen de op dat moment geldende wisselkoers.
- De liquide middelen zijn direct opeisbaar.

Passiva

Eigen Vermogen

Het Eigen Vermogen van het Mauritshuis is op 31 december 2018: € 7.687.200. Dit is een stijging van € 391.500 t.o.v. 2017.

De Algemene Reserve (€ 3.060.000) is een continuïteitsreserve. De hoogte van het Eigen Vermogen is een aandachtspunt van de Raad van Toezicht en zal in 2019 worden besproken.

Het Bestemmingsfonds OCW is na verdeling van het resultaat € 75.800 en een correctie € 5.800 toegenomen met € 70.000 tot € 85.900.

Resultaat 2018

Bedragen in euro's

391,500

Dotatie bestemmingsfonds OCW

-/- 75,800

Ten gunste van de Algemene Reserve

315,700

Voorzieningen

1 De voorziening voor jubilea betreft financiële verplichtingen aan medewerkers voor toekomstige jubilea voortkomende uit de CAO.

2 De voorziening voor sponsorverplichtingen betreft gelden die uitgegeven worden om tegenprestaties uit sponsorovereenkomsten te voldoen.

3 De voorziening groot onderhoud betreft toekomstige uitgaven voor het gebruikersdeel van het gebouw.

Niet uit de balans blijvende rechten en verplichtingen

De OCW subsidieverlening culturele basisinfrastructuur over de periode 2017-2020 bedraagt € 6.597.476 conform de subsidiebrief van 20 september 2016 met als kenmerk 1056910.

De OCW subsidieverlening Erfgoedwet wordt jaarlijks vastgesteld en wordt derhalve niet hier opgenomen.

Per 1 februari 2019 heeft het Mauritshuis extra kantooruimte gehuurd aan de Lange Vijverberg 9B. In de balans is geen verplichting voor de huur van het Mauritshuis, de Galerij Prins Willem V en de Lange Vijverberg 9B opgenomen.

Het bedrag voor huurverplichtingen voor de komende vijf jaar bedraagt € 5.660.000.

1 De jaarhuur voor Lange Vijverberg 9B bedraagt € 37.800.

2 De jaarhuur voor Galerij Prins Willem V bedraagt € 142.200.

3 De jaarhuur voor het Mauritshuis bedraagt € 952.000.

De nieuwe huurovereenkomsten met het RVB zijn nog niet getekend. Voor 2018 levert dit geen financieel risico op.

De brasserie is verhuurd aan Vermaat Leisure BV. Aan Stichting Vrienden van het Mauritshuis is een winkelruimte en kantoor verhuurd.

De NN Insurance Eurasia N.V. heeft zich voor drie jaar, van 2019 t/m 2021, als hoofdsponsor aan het Mauritshuis verbonden voor € 475.000 per jaar. In totaal is dit voor drie jaar € 1.425.000.

Schulden

Langlopende schulden > 1 jaar:

1 De schuld op lange termijn van € 35.000 is het totaal van uitstaande leningen aangegaan voor de aankopen van drie schilderijen. Het saldo van de leningen wordt in jaarlijkse termijnen aan het Mauritshuis geschonken.

2 Nog te besteden huisvestingssubsidie van € 787.900 betreft nog niet uitgegeven subsidiegelden voor het onderhoud van het eigenaarsdeel van het museum.

Kortlopende schulden < 1 jaar:

3 De schulden op korte termijn zijn afgenomen met € 493.200 tot € 2.052.300. Deze bestaan grotendeels uit vooruit ontvangen bedragen voor tijdelijke tentoonstellingen, een vooruit ontvangen bedrag van het Rijksvastgoed bedrijf inzake onderhoud Galerij, nog te betalen belastingen, crediteuren en reserveringen inzake vakantiedagen/vakantiegeld.

Het balanstotaal daalde met € 3.764.900 tot € 15.432.000. Dit is vooral veroorzaakt door de aankoop van schilderijen.

Bezoldiging

Op 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) in werking getreden. De WNT regelt de normering van de topinkomens in de publieke en semipublieke sector. Op grond van de WNT moeten de inkomens van alle topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector openbaar worden gemaakt, evenals de inkomens van medewerkers met een inkomen boven de wettelijke norm. Per 1 januari 2018 zijn nieuwe maxima van de Wet normering topinkomens (WNT) van kracht door de

wijziging van de Regeling bezoldiging topfunctionarissen OCW-sectoren. Opname van de WNT-gegevens in het jaarverslag over 2018 is wettelijk verplicht.

Er zijn geen medewerkers met een inkomen boven de wettelijke norm.

Directie en de leden van de Raad van Toezicht zijn geïdentificeerd als topfunctionaris.

Bedragen x € 1

2018 Functie(s)	E. E. S. Gordenker Directeur	S. M. Uitdenbogaard Zakelijk Directeur
Duur dienstverband in 2018	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1,0	1,0
Gewezen topfunctionaris	nee	nee
(Fictieve) dienstbetrekking	ja	ja
Zo niet, langer dan 6 maanden binnen 18 maanden werkzaam?	ja	ja
Individueel WNT-maximum 2018	189.000	189.000
Bezoldiging		
Beloning	154,747	140,213
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	23,679	13,623
Totaal bezoldiging 2018	178,426	153,836
Gegevens 2017		
Duur dienstverband in 2017	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1,0	1,0
Bezoldiging 2017		
Beloning	151,950	125,469
Belastbare onkostenvergoedingen	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	28,794	13,214
Totaal bezoldiging 2017	180,744	138,683
Individueel WNT-maximum 2017	181,000	181,000

De leden van de Raad van Toezicht vervullen hun functie onbezoldigd.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de directie en de raad van toezicht van Stichting Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis.

Verklaring over de samengevatte financiële overzichten over 2018

Ons oordeel

Naar ons oordeel zijn de bijgaande samengevatte financiële overzichten over 2018 van Stichting Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis, in alle van materieel belang zijnde aspecten, consistent met de gecontroleerde jaarrekening, in overeenstemming met de grondslagen zoals beschreven in de toelichting van de jaarrekening.

De samengevatte financiële overzichten

De samengevatte financiële overzichten die zijn ontleend aan de gecontroleerde jaarrekening over 2018 van Stichting Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis te Den Haag ('de stichting') bestaan uit:

- de samengevatte balans per 31 december 2018;
- de samengevatte staat van baten en lasten over 2018;
- de toelichtingen op de samengevatte financiële overzichten.

De samengevatte financiële overzichten bevatten niet alle toelichtingen die zijn vereist op basis van het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen 2017-2020. Het kennisnemen van de samengevatte financiële overzichten kan dan derhalve niet in de plaats treden van het kennisnemen van de gecontroleerde jaarrekening van Stichting Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis en onze controleverklaring daarbij.

De gecontroleerde jaarrekening en de samengevatte financiële overzichten bevatten geen weergave van gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden sinds de datum van onze controleverklaring bij de gecontroleerde jaarrekening.

De gecontoleerde jaarrekening en onze controleverklaring daarbij

Wij hebben een goedkeurend oordeel verstrekt bij de jaarrekening in onze controleverklaring van 28 maart 2019.

Verantwoordelijkheden van de directie voor de samengevatte financiële overzichten

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de samengevatte financiële overzichten in overeenstemming met de grondslagen zoals beschreven in de toelichting van de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de samengevatte financiële overzichten op basis van onze werkzaamheden, uitgevoerd in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 810 'Opdrachten om te rapporteren betreffende samengevatte financiële overzichten'.

Rotterdam, 13 juni 2019
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door M. van Ginkel RA

Programma 2019-2020

National Trust : Hollandse meesters uit Britse landhuizen
11 oktober 2018 - 6 januari 2019

Rembrandt en het Mauritshuis
31 januari - 15 september 2019

Bewogen beeld : Op zoek naar Johan Maurits
4 april - 7 juli 2019

Hallo Rembrandt!
20 juli - 15 september 2019

Nicolaes Maes : Rembrandts veelzijdige leerling
17 oktober 2019 - 19 januari 2020

Colofon

© Mauritshuis, Den Haag, 2018

Samenstelling

Sarah van Aggelen, Mauritshuis

Redactie

Nathalie Dufais, Den Haag

Vertaling

Tekom Vertalers, Hoofddorp

Ontwerp en opmaak

Studio Dumbar, Rotterdam

Mission statement:

*We share the best of Dutch Golden Age
painting in our house.*

Visiting address and offices:

Plein 29

2511 CS The Hague

Postal address:

P.O. Box 536

2501 CM The Hague

The Netherlands

mail@mauritshuis.nl

mauritshuis.nl

Annual Report 2018
Royal Picture Gallery
Mauritshuis
Prince William V Gallery

Operating Grant Provider

Dutch Ministry of Education, Culture and Science

Lead Partners

BankGiroLoterij

NN Group

Royal Dutch Shell (up to and including 30 June)

Exhibition Sponsors

Nationale-Nederlanden, part of NN Group

Confrérie Pictura

ABN AMRO Bank

AEGON

Aon

BMW Group Nederland

Deloitte

Hago, part of VebeGo

IBM

ING

NN Group

Scarabee Security Group

Siemens Nederland

Unilever

Benefactors

Friends of the Mauritshuis Foundation

Johan Maurits Compagnie Foundation

American Friends of the Mauritshuis

Dutch Masters Foundation

Private Patrons

The Estate of Mr & Mrs Jacques Schoufour-Martin

Ernst Nijkerk Fund

The late Mr Gerard van Meurs

The Mrs A.H. Barto bequest

The G.A. den Hartog bequest

Mr C.J. Kroese

Mr & Mrs R.G. Hollamby

Contributions from Funds

Rembrandt Association (Vereniging Rembrandt)

Prins Bernhard Cultuurfonds

Stichting Zabawas

The Michael Marks Charitable Trust

M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting

And those who wish to remain anonymous

Contents

38	<i>Supervisory Board Foreword</i>
39	<i>Management Foreword</i>
43	<i>Annual Report 2018</i>
44	<i>Acquisitions</i>
45	<i>Exhibitions</i>
45	<i>Research and Collection Management</i>
50	<i>Awards and Nominations</i>
50	<i>Human Resources</i>
51	<i>Loans Overview</i>
54	<i>Special Projects – Education</i>
54	<i>Special Projects – Marketing</i>
56	<i>Summary Financial Report</i>
63	<i>Independent Auditors’ Report</i>
64	<i>Programme for 2019–2020</i>
64	<i>Credits</i>

The English version is a translation of the Dutch text. In case of any queries, the Dutch text prevails.

Supervisory Board

Foreword

Lokke Moerel, *Chair*
 Rob Lelieveld, *Treasurer*
 Ila Kasem
 Manfred S. Sellink
 Titia M. Vellenga

The Board looks back with great satisfaction on a successful and active year at the Mauritshuis. Attendance remained steady even in the face of an exceptionally warm summer and autumn, which usually brings a drop in the number of visitors, as well as strong competition from major exhibitions in other museums. The methodology for tracking attendance was adjusted this reporting year, resulting in slightly lower figures than if these had been counted based on the previous methodology. Even so, we are delighted with the results: 416,000 visitors to the Mauritshuis and 30,000 for the Gallery Prince William V. Altogether this makes attendance an impressive 446,000 for the year.

The Mauritshuis maintained its strong financial position during the period under review. The year ended with a positive financial result of € 391,500.

The museum undertook a broad range of activities this year (see pp. 45-49, 54-55), while managing to remain within budget. It remains a challenge to attract funding, particularly for exhibitions. Many of the successful projects carried out this year were made possible by contributions from private individuals as well as corporate partnerships. We are delighted that two of our Partners - NN Group and the BankGiro Lottery - extended their agreements with the Mauritshuis for 3 and 5 years, respectively. Our partnership with Shell Netherlands concluded successfully after 6 years, and we remain extremely grateful for their generous support for our building project and scientific research activities during that period. The innovative digital project *Meet Vermeer* (see pp. 40-41, 47), could not have been launched without the collaboration with Google.

The Mauritshuis's business club, the Confrérie Pictura, as well as our friends organisations - the Johan Maurits Compagnie Foundation, the Friends of the Mauritshuis, the American Friends of the Mauritshuis and the Dutch Masters Foundation - continue to provide invaluable funding. These members' organisations are increasingly important to the museum's ability to realise exhibitions, make acquisitions, and to maintain its extremely high standards for research, publications, training and display. Several significant bequests also helped the museum to achieve its goals. Foundations are also essential for exhibitions, publications and educational activities. The Board is grateful for all the corporate and private contributors, and encourages them to continue their support.

Several important changes to the Board took place this year. Rob Lelieveld, member of the Executive Board of EY Netherlands, joined the Board as Treasurer on 1 April. Lokke Moerel, who previously occupied the position of Secretary, took over as Chair, also on 1 April 2018. In close consultation with the Supervisory Board, the Director of Finance and Operations stepped down as statutory director on 9 January 2019; the Supervisory Board has released him of liability and

has appointed an interim manager of operations.

The Board met four times during the reporting year, on 27 March, 28 June, 11 September and 12 December, as well as on an away day in Antwerp on 24 October. The most frequently discussed topics were the financial situation of the museum going forward, acquisition proposals, developing an ethical code for sponsorships, and the development of a coherent policy on diversity and inclusion. The Board also discussed its own composition from that perspective and evaluated the directors' performance this year.

The Board wishes to express its deepest gratitude to everyone who worked with and for the Mauritshuis in 2018. The commitment of the museum's staff and many volunteers is unflagging. Together they ensure that every activity the Mauritshuis undertakes is of the highest quality, resulting in an impact that reaches far beyond the museum's walls. In spite of the relatively small size of its highly focussed collection, the museum punches well above its weight. We thank all involved and encourage them to continue with an equally strong 2019.

Management

Foreword

Emilie Gordenker, *Director*

The Mauritshuis had a busy and productive 2018, punctuated by special events that captured the public imagination. It was also an exceptional year for acquisitions, with seven additions to the collection. Our regular activities, such as producing exhibitions, conducting research, marketing and audience development and maintaining our facilities, rolled on at a steady clip.

The museum was in the news right from the beginning of the year, when a stormy debate ensued on social media platforms, which was also picked up in the traditional press. The topic of discussion was the museum's decision to place the copy of a bust of Johan Maurits in storage. In all the public outcry lasted less than a week, but it helped us to frame our position in the debate and gave focus to our upcoming plans to devote an exhibition to Johan Maurits.

Less controversial, but also newsworthy, was a two-week period during which we conducted in-depth scientific examination of Vermeer's *Girl with a Pearl Earring*. Major advances in non-invasive technical analysis have been made over the last 25 years, allowing us to look under the painting's surface and to learn more about how Vermeer painted the picture. Thanks to the support of the Johan Maurits Compagnie, the Mauritshuis constructed a studio with a glass enclosure in the museum's 'Golden Room'. The painting was examined 24 hours a day from Monday 26 February to Sunday 11 March 2018. Our conservator and head researcher on this project, Abbie Vandivere, explained what was taking place inside the workshop using videos and daily updates.

The Mauritshuis presented three temporary exhibitions in the Royal Dutch Shell wing this year. In *Jan Steen's Histories* (15 February - 13 May), we exhibited a selection of Jan Steen's finest history paintings. This seventeenth-century Dutch artist is best known as a painter of chaotic and disorderly scenes of everyday life, which gave rise to the popular Dutch proverb 'a Jan Steen household'. But he also painted histories: stories from the Bible, classical mythology and antiquity. The selection of twenty-one paintings demonstrated that Steen was a versatile and ambitious artist with a keen eye for amusing stories and anecdotes, and also shed new light on this overlooked aspect of his oeuvre. The 2011 acquisition of *Moses and the Pharaoh's Crown* played a key role in the spectacular presentation. The initial results of technical examination of Jan Steen's work – undertaken by the Mauritshuis together with Shell as *Partners in Science* – was also highlighted in the exhibition. *The Mocking of Samson*, a painting in the collection of the Royal Museum of Fine Arts Antwerp (KMSKA), was reattributed to Jan Steen as part of the preparatory research for the show. The exhibition was realised due to the generous support of Nationale-Nederlanden, part of NN Group, as well as the Friends of the Mauritshuis Foundation, the BankGiro Lottery, and donations from the late Mr Gerard van Meurs, the Zabawas Foundation and the American Friends of the Mauritshuis.

The exhibition *Rogier van der Weyden Unveiled* (14 June - 9 September) offered a behind-the-scenes look at the conservation of Rogier van der Weyden's *The Lamentation of*

Christ in a specially built studio in our temporary exhibition space. *The Lamentation* is the oldest painting in the Mauritshuis and the only work by the Flemish master in a Dutch museum. The presentation included a wealth of information about ongoing technical and art historical research about the painting. At the same time, following a long tradition at the Mauritshuis, our conservators cleaned the painting in public and conducted live question-and-answer sessions daily. The presentation included a very special loan: Roger van der Weyden's *Entombment of Christ* from the Galleria degli Uffizi in Florence, which was on show for the first time in the Netherlands. We are extremely grateful to the support of the estate Mr and Mrs Schoufour-Martin, which made this very special presentation possible.

We rounded off this year's exhibition schedule with *National Trust: Dutch Masters from British Country Houses* (11 October 2018 - 6 January 2019). We are delighted to have been able to present in this exhibition twenty-two paintings from twelve National Trust houses. Never before has such a large group of Dutch paintings owned by the National Trust travelled outside of the United Kingdom. The National Trust was founded by a group of private donors in 1895 with the aim of preserving places of historic interest or natural beauty 'for ever, for everyone', and now manages hundreds of sites throughout England, Wales and Northern Ireland: from country houses to castles, gardens to pubs, and factories to art collections containing Dutch masters of exceptional quality. The Mauritshuis and the Trust worked together closely to make the selection of the best Dutch pictures and produced a scholarly catalogue jointly. The exhibition proved a major success, drawing more than 50,000 visitors.. This show was made possible with the generous support of our Partner the BankGiro Loterij, the Zabawas Foundation, the Dutch Masters Foundation and a bequest from the Hartog family.

2018 was a banner year for acquisitions. The first was the flower cartouche by the Antwerp artist Daniel Seghers, *Bust of Constantijn Huygens Surrounded by a Garland of Flowers* (1644). Seghers painted the cartouche and the flowers; the portrait bust of Huygens was added by his Antwerp colleague, Jan Cossiers. This painting has a fascinating story. Huygens received the work as a gift from the artist himself. Huygens, who was secretary to three consecutive stadholders, played an essential role in building the royal art collections in The Hague and maintained friendly contact with Seghers. This painting was installed in his residence - nearby the Mauritshuis on the Plein in The Hague - and remained there for many years, even long after Huygens's death. It hung there together with another work by Seghers that is also in the collection of the Mauritshuis, *Portrait of Stadholder-King William III (1650-1702) Surrounded by a Garland of Flowers*. In 1828 the flower cartouche with the portrait of Huygens was bought at an auction by Jonkheer Johan Steengracht van Oostscapelle (1782-1846), the first director of the Mauritshuis, who acquired paintings for his own collection as well as for the museum. The location of the painting was unknown for much of the twentieth century until its rediscovery in 2018. The new acquisition was painted on a large and fragile copper plate, and was restored in the Mauritshuis's conservation studio, where old layers of varnish were removed. The bright colours of the flowers have now been restored to their former

glory. The painting was acquired thanks to the BankGiro Loterij and Mr H.B. van der Ven.

In November, the Mauritshuis presented *Merry Company on a Terrace* (c. 1616-17) by the Haarlem painter Willem Buytewech. This extremely rare painting - one of only six known by this important artist - is a key work in the development of early Dutch genre painting. The Mauritshuis already had landscapes, still lifes, history paintings and portraits from the early seventeenth century in its collection, but until now there had not been a representative genre piece (a painting that depicts a scene from everyday life). Buytewech portrayed the subject of young people eating, drinking and enjoying themselves with great virtuosity and humour. Indeed, Buytewech was known as 'Geestige Willem' (Witty Willem) in his own lifetime, a nickname that alludes both to his witty inventiveness and to the humour in his depictions. A large body of graphic work by him is known (125 drawings and 32 etchings), but only six of his paintings have survived. This new acquisition can justifiably be called a highlight of his small painted oeuvre on account of its virtuosity. With the acquisition of this merry company, the Mauritshuis is now able to illustrate a development that emerged at the start of the Dutch Golden Age. The BankGiro Loterij made this important acquisition possible.

Five other pictures entered the Mauritshuis collection in 2018, but were not announced until the following year. The Mauritshuis has for many years had an engaging and high-quality painting by Pieter Lastman, Rembrandt's most influential teacher, on its wish list. This dream was fulfilled with the acquisition of *St John the Baptist Preaching* of 1627. Although Lastman was Rembrandt's teacher for only six months, he had a major impact on his pupil's development. This acquisition fills a gap in the Mauritshuis collection: although history paintings from the Dutch Golden Age are well represented, the same could not be said for the work of Lastman and the painters in his circle (the so-called *pre-Rembrandtists*). This work is an excellent example of the history paintings that Lastman created during the period when Rembrandt was his pupil: a full composition, brightly lit, with a vivid colour palette. The museum announced this major new purchase in January 2019, just before the launch of the national 'Rembrandt Year'. The painting was purchased from an American owner by the Friends of the Mauritshuis Foundation with the support of Mr H.B. van der Ven, and is on permanent loan to the museum. We are, as ever, extremely grateful to our Friends for this major addition to the collection.

Last year the Mauritshuis received a generous gift from Jonkheer F.G.L.O. van Kretschmar (1919-2019): a magnificent pastel dating from 1754 by the French artist Jean-Baptiste Perronneau. It is a portrait of Jacob van Kretschmar of The Hague, one of the donor's ancestors. The pastel, which had always remained in the family, is a superb example of Perronneau's work. It is an extremely welcome addition, as the Mauritshuis has a small but fine collection of eighteenth-century art. Jonkheer F.G.L.O. van Kretschmar van Veen is well-known in the Dutch museum world, as he was a Dutch art historian and genealogist and the director of the Iconografisch Bureau, which is now part of the RKD – Netherlands Institute

for Art History in The Hague. We are very grateful to him and his family for this extremely generous gift.

Last, but certainly not least, we acquired three paintings by Nicolaes Berchem in a private treaty sale from the heirs of Eric Albada Jelgersma, one of the members of our Johan Maurits Compagnie who died recently. Berchem painted a series of four works, which represent the four seasons, to decorate a residence in Amsterdam. The fourth painting in the series, which illustrates summer, has been in the collection of the Mauritshuis since 1992. This acquisition completed the four seasons in one fell swoop. The paintings, which have been furnished with identical frames, will eventually be installed as they were originally intended, as over-door pieces in a domestic interior. The acquisition of the three paintings was again made possible thanks to the BankGiro Loterij and Mr H.B. van der Ven.

In addition to acquisitions, the Mauritshuis also de-accessioned one painting: *Wooded Pool with Salmacis and Hermaphroditus* by Moises van Wtenbrouck. The Jewish artist Joseph Henri Gosschalk was forced to sell it during the Second World War, and so we willingly returned the painting to his heirs this year.

Our Education team took on several exciting new projects this year. They started up a second outreach project in the 'Schilderswijk' neighbourhood of The Hague, called *Art School MH*. The after-school programme teaches children more about art. The existing project with the community centre 'De Mussen', also in the Schilderswijk, continues. The team also started up a pilot with dermatologists from the Antoni van Leeuwenhoek hospital, which is specialised in cancer treatment and research. These sessions used the dermatologists' observational methods to look at art. This pilot led to specially designed one-day courses that will be on offer in 2019. Other existing programmes were continued or improved this year. We organised an extensive evaluation of our docents and guides this year, in order to maintain the excellent quality of their work and to offer the opportunity for feedback to our Education Department. Our children's and family programmes centred around Maurits Mouse proved popular again this year: the programming sold out during the holidays and an animated film featuring Maurits Mouse, which we produced for the second time this year, reached 375,000 viewers.

Our digital team continued to produce ground-breaking projects. It won a Silver Spin Award in the category AR&VR for 'Mh HoloLens Experience Museumnacht'. This Augmented Reality application was presented during The Hague's annual museum night, and offered an innovative way of looking beneath the surface of Rembrandt's *Saul and David*. At the end of the year Google Arts & Culture and the Mauritshuis launched *Meet Vermeer*, the first ever international online retrospective of Johannes Vermeer's paintings, made in collaboration with 17 cultural partners across Europe and the United States. The app includes super high resolution images of all 36 known paintings by the master, storytelling and films. The highlight is the Pocket Gallery: a virtual exhibition including all of Vermeer's works in a new Google Arts & Culture app that uses augmented reality. This initiative

allowed us to share our expertise with people throughout the world who are interested in Vermeer, and positioned the Mauritshuis more firmly as a resource about Dutch painting of the Golden Age. *Meet Vermeer* attracted considerable attention in the press, rounding off the year with yet another initiative that captured the public imagination.

While we were active in the digital sphere, we certainly did not neglect our physical premises. We completed some necessary maintenance work on the historic building: replacing gutters and safety hooks for roof workers.

This year saw some changes in our key personnel. Koen Brakenhoff left the Mauritshuis as Head of Marketing at the end of the year in order to become Director of Marketing and Development at the Opera Ballet Vlaanderen. In close consultation with the Supervisory Board, the Director of Finance and Operations stepped down as statutory director on 9 January 2019; the Supervisory Board has released him of liability and has appointed an interim manager of operations.

In other news about personnel, we are very proud of our outstanding security team, who not only do an excellent job in house, but share their expertise with others. Operational Manager Alex van Hoogenhuizen was seconded to the Boijmans Museum in Rotterdam for two months, where he stood in as Head of Security. Our Senior Security Officer, Marcel Lammerse, was elected 2018 *Best Professional Trainer of South Holland* by the Samenwerkingsorganisaties Beroepsonderwijs Bedrijfsleven for his outstanding work in training interns. Indeed congratulations are due to all of our colleagues, volunteers, members of our supervisory board and everyone else who works in and for the museum for an extremely active and successful year.

Annual Report 2018

Acquisitions

The following paintings were acquired for the Mauritshuis in 2018:

Daniël Seghers (1590–1661) and Jan Cossiers (1600–1671)

Bust of Constantijn Huygens Surrounded by a Garland of Flowers (1596–1687)

1644

Copper on panel, 86 x 63 cm

Inv. 1216

Acquired with the support of the BankGiro Loterij and Mr H.B. van der Ven, 2018

> See Q. Buvelot, 'Een Seghers uit het Huygenshuis', *Mauritshuis in focus* 31 (2018), no. 3, pp. 22-28

Jean-Baptiste Perronneau (c.1715–1783)

Portrait of Jacob van Kretschmar (1721-1792)

1754

Pastel and crayon on paper, 60 x 45 cm

Inv. 1217

Gift from Jonkheer F.G.L.O. van Kretschmar van Veen, 2018

> See Q. Buvelot, 'Een Parijzenaar in Den Haag', *Mauritshuis in focus* 32 (2019), no. 1, pp. 23-28

Willem Buytewech (1591/92–1624)

Merry Company on a Terrace

c. 1616-1617

Canvas, 71 x 94 cm

Inv. 1218

Acquired with the support of the BankGiro Loterij, 2018

> See A. van Suchtelen, 'Een feestelijk schilderij van Willem Buytewech', *Mauritshuis in focus* 31 (2018), no. 3, pp. 6-12

Pieter Lastman (1583–1633)

St John the Baptist Preaching

1627

Panel, 60 x 92 cm

Inv. 1219

Acquired by the Friends of the Mauritshuis Foundation with the support of Mr H.B. van der Ven, 2018; on long-term loan from the Friends of the Mauritshuis Foundation since 2018

> See Q. Buvelot, E. Buijsen, G.-J. Borgstein, 'Pieter Lastman, een langgekoesterde wens', *Mauritshuis in focus extra* (January 2019), pp. 1-8

Nicolaes Berchem (1622–1683)

Allegory of Spring

c. 1670

Canvas, 94 x 89 cm

Inv. 1220

Acquired with the support of the BankGiro Loterij and the Rembrandt Association (also thanks to its *Themafonds*

17de-eeuwse schilderkunst and its *Fonds 1931*), 2018

Nicolaes Berchem (1622–1683)

Allegory of Autumn

c. 1670

Canvas, 94 x 89 cm

Inv. 1221

Acquired with the support of the BankGiro Loterij and the Rembrandt Association (also thanks to its *Themafonds* *17de-eeuwse schilderkunst* and its *Fonds 1931*), 2018

Nicolaes Berchem (1622–1683)

Allegory of Winter

c. 1670

Canvas, 94 x 89 cm

Inv. 1222

Acquired with the support of the BankGiro Loterij and the Rembrandt Association (also thanks to its *Themafonds* *17de-eeuwse schilderkunst* and its *Fonds 1931*), 2018

Exhibitions

Neighbours: Portraits from Flanders 1400–1700

7 September 2017 - 14 January 2018

Antonello in the Gallery

8 November 2017 - 7 January 2018

Jan Steen's Histories

15 February - 13 May 2018

The Girl in the Spotlight

26 February - 11 March 2018

Rogier van der Weyden Unveiled

14 June - 9 September 2018

National Trust: Dutch Masters from British Country Houses

11 October 2018 - 6 January 2019

Research and Collection Management

Research for Exhibitions

Research for the exhibitions *Jan Steen's Histories*, *Rogier van der Weyden Unveiled* and *National Trust: Dutch Masters from British Country Houses* was completed in the year under review. In addition, preparations were made for the exhibitions *Rembrandt and the Mauritshuis*, *Shifting Image: In search of Johan Maurits* and *Nicolaes Maes: Rembrandt's Versatile Pupil*, which will open in the Mauritshuis in 2019.

Girl with a Pearl Earring

Vermeer's *Girl with a Pearl Earring*, arguably the best known painting in the collection, underwent thorough scientific examination in the museum's Golden Room. State-of-the-art technical research was conducted in full public view, which garnered a great deal of attention from visitors and the press. This research project was initiated by the Mauritshuis and conducted by a team of internationally recognised specialists led by paintings conservator Abbie Vandivere within the framework of the Netherlands Institute for Conservation, Art and Science (NICAS). The following NICAS partners were actively involved in the research: Rijksmuseum, Delft University of Technology (TU Delft), the Cultural Heritage Agency of the Netherlands (RCE) and the University of Amsterdam (UvA). The Shell Technology Centre Amsterdam (STCA), Maastricht University, University of Antwerp, National Gallery of Art Washington and Hirox Europe also contributed. These institutions made their equipment, expertise and/or research time available to this project. After the data was collected, the project entered a new phase, in which it was collected and analysed. The Mauritshuis hopes to gain a better understanding of the way Vermeer painted the *Girl with a Pearl Earring* and the materials that he used. Final results will only be published after a thorough analysis and comparison of data. The aim is to publish the initial findings in several articles together with the research partners in the course of 2019.

Rogier van der Weyden

Rogier van der Weyden's *The Lamentation of Christ* was restored and extensively examined by conservators Carol Pottasch and Lieve d'Hont throughout the year under review. This was made possible by a contribution from the estate of Mr and Mrs Schoufour-Martin. Part of the conservation took place in full public view during *Rogier van der Weyden Unveiled*. A conservation studio was set up in the temporary exhibition space. Ariane van Suchtelen curated the show, and Marijn Everaarts, an intern from the University of Amsterdam, was also involved in the project. Following the presentation, conservation and research continued behind closed doors in the conservation studio. The project will be completed in 2019.

Other Research Projects

Research into the Jan Steen's use of materials, which was started in collaboration with Royal Dutch Shell in 2012 under the title *Partners in Science* (see *Mauritshuis Annual Report 2013*, pp. 45-46), continued in 2018. The partnership,

which included paint sample analyses conducted by Shell Technology Centre Amsterdam, expired in the year under review. Some of the research findings were made public during the exhibition *Jan Steen's Histories*. With the support of the Johan Maurits Compagnie Foundation, conservator Marya Albrecht was appointed for six months to conduct research into Steen's use of green and blue pigments. The project will be completed by the Mauritshuis in 2019.

Historian Dr Erik Odegard was commissioned by the Mauritshuis to begin fact-finding research into the role of Johan Maurits van Nassau-Siegen in Dutch Brazil. This research was made possible by the Johan Maurits Compagnie Foundation. Odegard also played a substantial role in the preparations for the exhibition *Shifting Image* and a scientific symposium, both of which will take place in 2019. Carolina Pereira de Queiroz Monteiro (University of Leiden) was involved in this project as an intern.

Delft University of Technology, in collaboration with the Mauritshuis, made a 3D print of part of the architecture of the Golden Room in its original colours within the framework of the NWO project *Re-Printing Architectural Heritage: Questions of original and representation in 3D print innovation*. Further application of this technique for the benefit of the conservation and presentation of historical interiors is being investigated.

Provenance Research

Provenance research into acquisitions from 1933 onwards still has the museum's undivided attention. External researcher Sophie Olie, commissioned by the Mauritshuis and in consultation with the RCE, composed internal procedures for claims relating to objects lost by their former owners following theft, confiscation or forced sale under the Nazi regime. Olie also expanded the museum's checklist for provenance research into collection items and possible acquisitions. In the year under review, *Wooded Pond with Salmacis and Hermaphroditus by Moyses van Wtenbrouck* (inv. 1097) was returned via the RCE to the heirs of the previous owner, the Jewish artist Joseph Henri Gosschalk, who involuntarily relinquished the painting during the Second World War.

Collection Management System and Digital Image Project

Data entry into the Adlib Collection Management System continued in the year under review. Picture frames were entered into the system, as well as other items. In addition, a version upgrade of the application was implemented for the benefit of the intended customisation, and the new Axiell Collections and Axiell Move modules were brought into use.

Online Collection Catalogue

The pilot project for the proposed launch of an online collection catalogue (see *Mauritshuis Annual Report 2017*, p. 42) was continued with the support of the Johan Maurits Compagnie Foundation. For the time being the focus is on the fifteen paintings by Jan Steen in the Mauritshuis collection. The required technical adaptations to the Adlib Collection Management System have been inventoried and readied. This pilot project will be completed in 2019.

New Picture Frames

Thanks to several beneficiaries, the museum had new picture frames made for the following paintings during the year under review:

- Daniel Seghers and Jan Cossiers, *Bust of Constantijn Huygens Surrounded by a Garland of Flowers*, inv. 1216
- Hans Rottenhammer, *The Fall of Phaeton*, 1604, inv. 284

Conservation Studio

Conservation Scientist Annelies van Loon contributed to several projects, including research into Vermeer's *Girl with a Pearl Earring* and *The Lamentation of Christ* by Rogier van der Weyden. Her secondment from the Rijksmuseum was made possible by a contribution from the estate of Mr and Mrs Schoufour-Martin. Kathryn Harada (a graduate from State University of New York College, Buffalo) succeeded Ellen Nigro as *Fulbright-American Friends of the Mauritshuis Conservation Intern* (see *Mauritshuis Annual Report 2017*, p. 41). She has started on the conservation of two portraits by Nicolaes Maes. Intern Laëtitia Prouvost (Institut National du Patrimoine, Paris) treated a still life by Edwaert Collier. During a Field Work apprenticeship, Laurens van Giersbergen (Technical Art History, UvA) implemented the digital processing of research data for several projects. The new acquisition *Bust of Constantijn Huygens Surrounded by a Garland of Flowers* by Daniel Seghers and Jan Cossiers was restored by external conservator Masayuki Hinoue in the workshop of the museum.

Advisory Role

The Mauritshuis acted in an advisory capacity to other heritage institutions and cultural organisations in 2018 as well. Director Emilie Gordenker, was a member of the Museum Committee, which made an important contribution to the report for the Museums Sector Advice by the Council of Culture entitled *In wankel evenwicht*. Chief Curator Quentin Buvelot took up a seat on the governing board of the C. Hofstede de Groot/Vrienden van het RKD Foundation in the year under review. Senior conservator Carol Pottasch advised on research into Frans Hals by the Frans Hals Museum. Contributions were also made to publications of national and international institutions, such as the *Chambre Privée* and *Meisterwerke aus dem Wohnzimmer eines Sammlers* (Suermondt-Ludwig-Museum, Aachen) exhibition catalogues and the *Treasures of the RKD* anniversary book.

Archive

The project *Digitisation, Transfer and Online Availability of the Historical Archive 1816-1994*, which is being supervised by external project manager Wietske Donkersloot, was started in 2018. This project was made possible thanks to a grant from Metamorfoze, the Dutch national programme for the preservation of paper heritage, initiated by the Ministry of Education, Culture and Science (see *Mauritshuis Annual Report 2017*, p. 41).

Library

The library received a generous gift from Mr Rudolf Jordaan: a copy of the monumental publication about Jan Steen dating from 1927, written by former Mauritshuis Director Abraham Bredius.

Google Cultural Institute

The Mauritshuis completed its collaboration with the Google Cultural Institute (GCI) in 2018. This collaboration resulted in an online presentation *Meet Vermeer*, which brings together Johannes Vermeer's complete oeuvre digitally and through augmented reality. The entire collection of the Mauritshuis was also launched in high resolution on the Google Arts & Culture platform in the year under review.

Conservations and Treatments

Completed in 2018

Friedrich Bury, *Amor Triumphant*, inv. 272
 Edwaert Collier, *Vanitas Still Life*, inv. 810
 Arent de Gelder, *Portrait of Herman Boerhaave*, inv. 757
 Cornelis de Heem, *Fruit Still Life*, inv. 50
 Jacob Jordaens, *Nymphs Cutting Off Pan's Beard*, inv. 849
 Master of the Brandon Portrait (formerly attributed to),
Portrait of a Man with a Samson Medal, inv. 752
 Rembrandt, *Homer*, inv. 584
 Daniel Seghers and Jan Cossiers, *Bust of Constantijn Huygens Surrounded by a Garland of Flowers*, inv. 1216

Not yet completed in 2018

Nicolaes Maes, *Portrait of Cornelis ten Hove*, inv. 717
 Nicolaes Maes, *Portrait of Catharina Dierquens*, inv. 718
 Adriaen van Ostade, *Peasants at an Inn*, inv. 128
 Adriaen van Ostade, *The Fiddler*, inv. 129
 François Ryckhals, *Boy Sleeping in a Barn*, inv. 929
 Rogier van der Weyden (and studio), *The Lamentation of Christ*, inv. 264

Lectures at the Mauritshuis (selection)

Many Mauritshuis staff members gave lectures, interviews and tours during receptions and congresses, for museum relations and in connection with exhibitions in 2018. Special activities and gatherings, some in collaboration with other institutions, also took place. Below is a selection of highlights.

Jan Steen's Histories morning seminar

23 April
 A special study session took place in the *Jan Steen's Histories* exhibition during the morning of 23 April. Curator Ariane van Suchtelen led the discussion, during which various experts in history painting and Steen exchanged views.

Rogier van der Weyden Unveiled:

Restoration – Research – Presentation

25 June
 The Mauritshuis and the Dutch Postgraduate School for Art History (OSK) organised an English-language workshop for master students and postgraduates in connection with the conservation of *The Lamentation of Christ* by Rogier van der Weyden. The programme included a tour of the permanent collection with Quentin Buvelot and a visit to the conservation studio with Abbie Vandivere, in addition to lectures by Ariane van Suchtelen, Carol Pottasch, Lieve d'Hont and Marijn Everaarts as well as a plenary discussion led by Edwin Buijsen.

Ambassadors for the Netherlands:

17th Century Dutch Artists & Paintings in England

6 December
 The Mauritshuis organised an English-language symposium together with the OSK during the exhibition *National Trust: Dutch Masters from British Country Houses*. Bart Cornelis (Curator of Dutch and Flemish Paintings 1600-1800, The National Gallery, London) was moderator. In addition to an introduction by Emilie Gordenker and a lecture by Quentin Buvelot, the programme included lectures by Sander Karst (PhD candidate, University of Utrecht), Karen Hearn (Honorary Professor, University College London), Richard Stephens (editor of *The Art World in Britain Database* and *The Walpole Society Annual Volume*), David Taylor (National Trust Curator of Pictures and Sculpture) and Professor Frans Grijzenhout (UvA).

Sharing Stories on Contested Histories

11 December

The Mauritshuis organised an English-language gathering as part of a training for international museum professionals organised by the RCE. Emilie Gordenker kicked off with an account of the museum's role in the research into Johan Maurits and the history of slavery in the former Dutch colony in north-east Brazil. This was followed by lectures by Quentin Buvelot, Lea van der Vinde and Carolina Pereira de Queiroz Monteiro (University of Leiden) about Johan Maurits and the development of the exhibition *Shifting Image*.

The Public Role of Historians

12 December

An afternoon programme led by Lea van der Vinde was held for history students from Erasmus University in Rotterdam for the course *The Public Role of Historians*. The programme included lectures by Lea van der Vinde, Erik Odegard and Carolina Pereira de Queiroz Monteiro about Johan Maurits and the exhibition *Shifting Image*.

Lectures by staff outside the Mauritshuis

M. Albrecht

- 'Jan Steen's Ground Layers Analysed with Principal Component Analysis', *Second MoCMA Network seminar. Science and Art History: Provenance of the materials in grounds and its visual impact on perception*, Rijksmuseum/ University of Amsterdam, Amsterdam, 14-15 May
- 'Jan Steen's Use of Green Earth', *NICAS Match Day*, Rijksmuseum, Amsterdam, 5 June
- 'The Grass is Always Greener on the Other Side: Jan Steen's Remarkable Use of Green Earth', poster presentation *CATS Conference 'Trading Paintings and Painters' Materials 1550-1800'*, Copenhagen, 21-22 June (with S. Meloni, A. van Loon and R. Haswell)
- 'Jan Steen's Ground Layers Analysed with Principal Component Analysis', poster presentation *5th International Congress on Chemistry for Cultural Heritage (ChemCH 2018)*, Bucharest, 3-7 July (with S. Meloni, A. van Loon, R. Haswell and O. de Noord)

K. Brakenhoff

- 'The *Girl with a Pearl Earring*, creation of a superstar', *NIMA Marketingdag*, De Fabrique, Utrecht, 8 June

E. Buijsen

- 'Humour in the Work of Adriaen van de Venne', expert meeting *The Art of Laughter: Humour in the Golden Age*, Frans Hals Museum, Haarlem, 12 March
- 'Opportunities for Museum Researchers', meeting *The Opportunities for Digital Art History Research: an Inviting Prospect*, RKD - Netherlands Institute for Art History, The Hague, 28 March
- Public defence of the dissertation *De schilderijenproductie van Adriaen Pietersz. van de Venne (1589-1662) (The Painting Production of Adriaen Pietersz. Van de Venne (1589-1662))* to obtain a doctoral degree at Radboud University Nijmegen, 28 November
- 'Soeck en Vind. The artistic quest of Adriaen van de Venne', RKD Talks, RKD - Netherlands Institute for Art History, The Hague, 11 December

Q. Buvelot

- 'Slow Food: Dutch and Flemish Meal Still-Lives 1600-1640', *From plate to palette: a history of food in art*, Royal Academy, London, 29 January
- 'Vermeer's *Girl with a Pearl Earring*, Provenance and Appreciation', *What Paint Tells Us: Girl with a Pearl Earring removed from its frame (Master Review no 1)*, Rembrandt Association Masters Reception, Mauritshuis, 1 March
- 'Paintings from the 'Cabinet du Stadhouders' taken from The Hague to Paris, 1795', *Nouveaux regards sur les saisies patrimoniales en Europe à l'époque de la Révolution française*, KIK/IRPA, Brussels, 30 May
- Moderator during 'Presentations of 25 years of Friends of the RKD', anniversary of the Friends of the RKD 1993-2018, RKD, The Hague, 31 May
- 'Made in the Netherlands: Seventeenth-Century Paintings from the Royal Picture Gallery Mauritshuis, The Hague', The Holburne Museum, Bath, 28 June
- 'Rembrandt and the Mauritshuis', conference *Rembrandt and his Circle: Work in Progress*, International Conference, Bader International Study Centre, Herstmonceux Castle, England, 21 July
- 'National Trust: Dutch Masters from British Country Houses', Kunstkring Stoephout evening lecture, Wassenaar, 22 November

F. Cliné

- 'The Digital Condition Report of the Mauritshuis', Minor Collection Management, Reinwardt Academy, Amsterdam, 23 May

C. Duschka

- 'The Art of Development', workshop during the Museum Knowledge Day, The Hague, 5 October (with B. Koopmans and M. Naber)

E. Gordenker

- 'Dutch Old Masters and New Technologies', *Europeanatech Conference*, Rotterdam, 16 May
- Participant in the 'Talk Show Vienna', *Art Basel*, Basle, 13 June

- Participant in the 'Round Table Discussion', *Sir Richard Wallace and his Age*, The Wallace Collection, London, 16 November

L. d'Hont

- Art lecture on the occasion of the exhibition and conservation of *The Lamentation of Christ* by Rogier van der Weyden by Ariane van Suchtelen and Lieve d'Hont, Mauritshuis, 16 July

B. Koopmans

- See C. Duschka

A. Van Loon

- 'MA-XRF scanning of the *Meagre Company*', expert meeting *Hals/not-Hals*, Frans Hals Museum, Haarlem, 1 February
- 'Lead species studies with X-ray diffraction computed tomography (XRD-CT) in Rembrandt's *Homer*', *Kick-off meeting NICAS project 3D2P*, Rijksmuseum, Amsterdam, 13 June
- 'Egyptian blue pigment in the Rijksmuseum's *Adoration of the Magi* by Garofalo. Availability of an unusual pigment in XVI Century Ferrara', *CATS Conference 'Trading Paintings and Painters' Materials 1550-1800'*, Copenhagen, 22 June (with Giulia DeVivo)
- 'Macro X-ray fluorescence imaging of two large paintings in the galleries of the Rijksmuseum: Frans Hals and Pieter Codde *The Meagre Company*, and Rembrandt *Claudius Civilis* - Some first results', *NICAS Colloquium*, Rijksmuseum, Amsterdam, 28 June
- 'The evolution in lake substrates in yellow and red organic lake pigments in paintings by Rembrandt van Rijn - MA-XRF imaging and paint sample analysis', *5th International Congress on Chemistry for Cultural Heritage ChemCH 2018*, Bucharest, 4 July
- 'Degradation phenomena in oil paintings on canvas and panel supports and their conservation issues: Pigment - oil medium interactions. Part I, lead and zinc soaps; Part II, smalt and lead white paints, formation of complex surface crusts', *Seminar Changing Pictures: the Degradation of Oil Paints*, University of Malta, 12-13 July
- See M. Albrecht

S. Meloni

- 'Tracing Back: How Trace Elements in Smalt and Ultramarine Used by 17th Century Dutch Artist Jan Steen Start to Shed Light on the Chronology of his Oeuvre', *Materials Matters, American Institute for Conservation of Historic and Artistic Works (AIC) Annual Meeting, Houston*, 29 May - 2 June
- 'Hopman, Martin, Bredius, Hauser, De Wild and Traas, what traces are left by these key figures in almost 200 years of conservation history of the Rembrandts in the Mauritshuis', *Symposium Rembrandt Conservation Histories*, Rijksmuseum Amsterdam, 9 November
- See M. Albrecht

C. Pottasch

- 'Novel Canvas Weave Analyses of Rembrandt's *Saul and David* at the Mauritshuis', *3rd International Conference on Innovation in Art Research and Technology*, University of Parma, Parma, 29 March (research together with S. Smelt)

and R. Erdmann)

- 'Abraham Bredius and the restoration treatments of Rembrandt's *Saul and David* at the end of the 19th Century', poster presentation *Symposium Rembrandt Conservation Histories*, Rijksmuseum, Amsterdam, 8 November (with S. Smelt and P. Noble)
- 'Understanding Frans van Mieris through Beurs', *The Skin of Things*, Rijksmuseum, Amsterdam, 28 November

A. van Suchtelen

- 'Maes and History Painting' and 'Nicolaes Maes Exhibition', *Rembrandt and his Circle - Work in Progress*, International Conference, Bader International Study Centre, Herstmonceux Castle, England, 21 July
- 'Michel Sittow's *Portrait of a Man* in the Mauritshuis – Aspects of Provenance and Attribution', symposium *The Stories of Michel Sittow's Life and Art: Facts and Fiction*, Kumu Art Museum, Tallinn, 14-15 September
- See L. d'Hont

A. Vandivere

- 'The Girl in the Spotlight: A technical (re-)examination of Vermeer's *Girl with a Pearl Earring*', *Summer Technical Institute in Technical Art History*, Yale University, New Haven, 1 August; Museum of Fine Arts, Boston, 2 August; *Keynote lecture* for Nederlands Octrooibureau (Dutch patent office), The Hague, 13 November; Hamilton Kerr Institute, Cambridge, 14 November
- 'Girl with a Pearl Earring Backstage', ArtTube tent on *Lowlands Festival*, Biddinghuizen, 17-18 August
- 'Het Meisje in de schijnwerper' (The Girl in the Spotlight), *NN Group*, The Hague, 1 October

S. Verdel

- 'Preview on the launch of *Meet Vermeer*', press conference *Google Arts & Culture*, Paris, 27 November

H. Wösten

- 'The Girl in the Spotlight project', Minor Collection Management, Reinwardt Academy, Amsterdam, 23 May

Mauritshuis Publications

- *Jan Steen en de historieschilderkunst*, The Hague-Zwolle 2018 (English edition: *Jan Steen's Histories*), by A. van Suchtelen, with contributions from W.T. Kloek *et al.*
- *Prized Possessions: Dutch Paintings from National Trust Houses*, London 2018, edited by R. Goulding and D.A.H.B. Taylor, with contributions from Q. Buvelot *et al.*
- *National Trust: Hollandse meesters uit Britse landhuizen*, The Hague-Zwolle 2018, by Q. Buvelot
- *Mauritshuis in focus*, volume 31 (2018), nos. 1-3 (bilingual edition) edited by G.-J. Borgstein *et al.*
- *Royal Picture Gallery Mauritshuis: Prince William V Gallery: Annual Report 2017*, The Hague 2018 (bilingual edition) edited by N. Dufais

Other staff publications

With the exception of publications in *Mauritshuis in focus* 31 (2018), nos. 1-3

E. Buijsen

- 'The Rembrandt Database and the Mauritshuis', *The Rembrandt Database Newsletter* 9 (2018)
- *The paintings production of Adriaen van de Venne* (1589-1662). *Tradition - Innovation - Commerce*, dissertation Nijmegen (Radboud University) 2018, 2 vol.
- 'Adriaen Pietersz. van de Venne (Delft 1589 - The Hague 1662), *Der Herbst (Prinz Maurits bricht zur Falkenjagd auf)*', in: S. Ayooghi (ed.), *Chambre Privée. Meisterwerke aus dem Wohnzimmer eines Sammlers*, Aachen (Suermondt-Ludwig-Museum) 2018-2020, pp. 102-105, no. 25

Q. Buvelot

- 'Nicolaes Maes (Dordrecht 1634-1693 Amsterdam), Sitzende Frau mit Garnknäuel und Haspel, um 1655', in: P. van den Brink, W.V. Birth (ed.), *Gestatten, Suermondt! Sammler Kenner Kunstmäzen*, Aachen (Suermondt-Ludwig-Museum) 2018, pp. 281-284, no. 58
- 'The Library of Frits Lugt', in: Y. Bleyerveld, T. Geerts, C. Stolwijk (ed.), *Treasures of the RKD - Netherlands Institute for Art History*, The Hague-Haarlem 2018, pp. 134-135

A. Van Loon

- 'Development of a new portable X-Ray powder diffractometer and its demonstration to on-site analysis of two selected Old Master paintings from the Rijksmuseum', *Microchemical Journal* 138 (2018), pp. 266-272 (with A. Hirayama, Y. Abe, N. De Keyser, P. Noble, F. Vanmeert, K. Janssens, T. Kriengkamol, K. Taniguchi, I. Nakai)
- 'Electron Microscopy Imaging of Zinc Soaps Nucleation in Oil Paint', *Microscopy and Microanalysis* 24 (2018), pp. 318-322 (with J. Hermans, G. Osmond, P. Iedema, R. Chapman, J. Drennan, K. Jack, R. Rasch, G. Morgan, Z. Zhang, M. Monteiro, K. Keune)
- 'Separating two painting campaigns in *Saul and David*, attributed to Rembrandt, using macroscale reflectance and XRF imaging spectroscopies and microscale paint analysis', *Heritage Science*, 6:46 (2018), pp. 1-15 (with K.A. Dooley, E.M. Gifford, P. Noble, J.G. Zeibel, D.M. Conover, M. Alfeld, G. Van der Snickt, S. Legrand, K. Janssens, J. Dik, J.K. Delaney)
- 'An Exceptional Commission: Conservation History, Treatment and Painting Technique of Rembrandt's *Marten and Oopjen*', *The Rijksmuseum Bulletin*, 66 (2018), nr. 4, pp. 308-343 (with P. Noble, E. van Duijn, E. Hermens, K. Keune, S. Smelt, G. Tauber, R. Erdmann)

A. van Suchtelen

- Contribution to: J.O. Hand, G. Koppel (ed.), *Michel Sittow. Estonian Painter at the Courts of Renaissance Europe*, Washington (National Gallery of Art), Tallinn (Art Museum of Estonia), 2018, pp. 84-87, no. 14
- 'Jan Griffier, Winterlandschaft mit Eisvergnügen', in: S. Ayooghi (ed.), *Chambre Privée. Meisterwerke aus dem Wohnzimmer eines Sammlers*, Aachen (Suermondt-Ludwig-Museum) 2018-2020, pp. 107-110, no. 26

Awards and Nominations

Awards

- The *Girl with a Pearl Earring* came second in the art category in the television programme 'Pronkstuk van Nederland', broadcasted by AVROTROS.
- The Mauritshuis received the 'Dementia-friendly Museum' charter from the SAMEN Foundation.
- Marcel Lammerse, Senior Security Officer, was voted best internship supervisor of the province of Zuid-Holland in the field of business services and security by SBB (Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven).
- *Mauritshuis Hololens Experience Museumnacht - Silver SpinAward*. This multimedia application uses augmented reality (AR) to show various realities of a Rembrandt painting that are invisible to the naked eye.

Nominations

The exhibition *Neighbours: Portraits from Flanders 1400-1700* was nominated "Exhibition of the Year 2017" by *Museumtijdschrift*.

Human Resources

Service Anniversaries

10 years of service: Edwin Buijsen, Emilie Gordenker, Gisela Keus, Kas Verlind
 12.5 years of service: Ivo Hoekstra, Marianne van der Kruit, Lea van der Vinde

Sick leave

The percentage of co-workers on sick leave increased to 2.25% in 2018, a slight rise compared to 2017.

Education and Training

The Facilities Management Department organised first aid courses as well as the annual emergency response team exercise.

Staff in other departments attended conferences, seminars and courses in relevant professional areas.

Staff Council

Per 31 December 2018:
 Hedwig Wösten *Chair*
 Sarah van Aggelen *Secretary*
 Faye Cliné *Member*
 Claudia Lin *Member*
 Alex Keizer *Member*

Employees

(FTE = full time equivalent),
 Per 31 December 2018:

Management

Gordenker, Dr Emilie *Director*
 Uitdenbogaard MA, Sander *Director of Finance & Operations*

Collection

Buijsen, Dr Edwin *Head of Collection*
 Buvelot MA, Quentin *Senior Curator*
 Cliné, Faye *Registrar*
 Goverde MA, Milou *Project Assistant (0.89 fte)*
 D'Hont MA, Lieve *Conservator (0.67 fte)*
 Hoorn, Boy van den *Exhibition Technical Coordinator*
 Klop, Kay *Exhibition Technical Assistant (0.67 fte)*
 Meloni MA, Sabrina *Conservator*
 Mulder MA, Liesbeth *Project Assistant (0.67 fte)*
 Pottasch MA, Carol *Senior Conservator (0.89 fte)*
 Rulkens MA, Charlotte *Junior Curator (0.89 fte)*
 Sibbing, Bibian *Conservation Technician/Framing Technician (0.89 fte)*
 Suchtelen MA, Ariane van *Curator (0.89 fte)*
 Vandivere, Dr Abbie *Conservator (0.89 fte)*
 Vinde MA, Lea van der *Curator*

Education

Hameetman MA, Femke *Head of Education (0.89 fte)*
 Borgstein MA, Geert-Jan *Adult Education Assistant (0.89 fte)*
 Gilsing MA, Janneke *Youth Education Assistant (0.89 fte)*

Marketing

Brakenhoff MA BA, Koen *Head of Marketing*
 Aggelen, Sarah van *Service Desk Coordinator (0.89 fte)*
 Dollekens, Moniek *Online Communication Assistant (0.89 fte)*
 Eendenburg MA, Iris van *Receptions Assistant*

Loans

Eldijk BA, Tim van *Online Marketeer* (0.89 fte)
 Hoekstra, Ivo *Multimedia Producer*
 Hollen-de Korte, Simone *Sales Coordinator* (0.89 fte)
 Klop MA, Kimberly *Marketing Communication Assistant* (0.89 fte)
 Raterink, Denise *Sales Coordinator* (0.78 fte)
 Schraven-de Wit, Jacqueline *Planning Assistant*
 Schreurs, Elske *Media and Publicity Assistant*
 Verdel MA, Sandra *Online Communication Assistant* (0.89 fte)

Development

Koopmans MA, Boudewijn *Head of Development*
 Duschka-Holties, Catharina *Development Assistant* (0.78 fte)

Finance

Martinez MBA, Giovanna *Head of Finance*
 Kozacova-Knap Fedorkova, Liana *Finance Assistant* (0.89 fte)
 Kruit-Verbiest, Marianne van der *Finance Assistant*

Facilities Management

Plas, Marty *Head of Facilities Management*
 Keizer, Alex *Breakdown Installation Technician*
 Straalen, Hans van *Facilities Assistant*
 Safety and Security Coordinator
 Safety and Security Operations Manager
 Senior Security Staff (6)
 Security Staff (10)

Project Management

Wösten BA, Hedwig *Project Manager*

Human Resources

Ligtenberg-Meerdink MA, Anneloes *Human Resources Advisor* (0.56 fte)

Administration

Bakker BSc, Hilda *Director's Personal Assistant*
 Koevoet, Wendy *Secretarial Assistant*
 Stoffers-Gombault, Eveline *Director of Finance & Operations' Personal Assistant*

Shop

Heuvel, Hannah van den *Retail Manager*
 Hoogendoorn, Rick *Logistics Assistant*
 Reinecke, Mirko *Purchasing and Administration Assistant*

Short-Term Loans Received

(per 31 December 2018: 65 paintings)

For the exhibition *Neighbours: Portraits from Flanders 1400-1700*, 20 paintings were received on loan, 19 of which from the Royal Museum of Fine Arts Antwerp and one painting from the Rijksmuseum Amsterdam; see *Neighbours: Portraits from Flanders 1400-1700*, The Hague-Zwolle 2017.

For the presentation *Antonello in the Gallery*, one painting was received on loan; see *Mauritshuis in focus* 30 (2017), no. 3.

For the exhibition *Jan Steen's Histories*, 21 paintings were received on loan from various museums and private persons; see *Jan Steen and history painting*, The Hague-Zwolle 2018.

For the exhibition *Rogier van der Weyden Unveiled*, one painting was received on loan from the Galleria degli Uffizi in Florence; see *Mauritshuis in focus* 31 (2018), no. 2.

For the exhibition *National Trust: Dutch Masters from British Country Houses*, 22 paintings were received on loan from the National Trust; see *National Trust: Dutch Masters from British Country Houses*, The Hague 2018.

An indemnity guarantee for the above exhibitions/presentations was granted by RCE on behalf of the Secretary of Education, Culture and Science with the exception of *Jan Steen's Histories*.

Outgoing Short-Term Loans to Exhibitions in the Netherlands and Abroad

(per 31 December 2018: 50 loans, being 41 paintings)

African Servants at Court in The Hague

The Hague, The Historical Museum of The Hague

21 September 2017 - 28 January 2018

Jan Mijntens, *Portrait of Maria of Orange, with Hendrik van Zuijlestein and a Servant*, inv. 114

Emanuel de Witte: Master of Light

Alkmaar, Stedelijk Museum Alkmaar

22 September 2017 - 21 January 2018

Emanuel de Witte, *Interior of a Imaginary Catholic Church*, inv. 473

A Global Table

Haarlem, Frans Hals Museum

23 September 2017 - 7 January 2018

Balthasar van der Ast, *Fruit Still Life with Shells and Tulip*, inv. 1066

Abraham Mignon, *Flowers in a Metal Vase*, inv. 111

Maria van Oosterwyck, *Flowers in an Ornamental Vase*, inv. 468

Jan van de Velde, *Still Life with Passglass*, inv. 533

The Birth of the Art Market: Rembrandt, Ruisdael and Van Goyen and the Artists of the Dutch Golden Age

Hamburg, Bucerius Kunst Forum
28 September 2017 - 7 January 2018
Willem Duyster, *Officer, Standing*, inv. 408

Dutch Masters from the Hermitage

Amsterdam, Hermitage
7 February 2017 - 27 May 2018
Thomas de Keyser, *Portrait of Loef Vredericx*, inv. 806

Ferdinand Bol and Govert Flinck: Rembrandts Master Pupils

Amsterdam, Amsterdam Museum
13 October 2017 - 18 February 2018
Govert Flinck, *Girl by a High Chair*, inv. 676
Amsterdam, Rembrandt House Museum
13 October 2017 - 18 February 2018
Govert Flinck, *Portrait of a Man, Aged Forty-Four*, inv. 866

Frénk van der Linden: Among Dutch Heroes

Zwolle, Museum de Fundatie
14 October 2017 - 7 January 2018
Andy Warhol, *Portrait of Princes Beatrix*, inv. 1080

Vermeer and the Masters of Genre Painting: Inspiration and Rivalry

Washington, National Gallery of Art
22 October 2017 - 21 January 2018
Gerard ter Borch, *Woman Writing a Letter*, inv. 797
Frans van Mieris the Elder, *Brothel Scene*, inv. 860
Eglon van der Neer, *Interior with a Woman Washing her Hands*, inv. 862

Pride and Persecution: Jan Steen's Old Testament Scenes

Birmingham, The Barber Institute of Fine Arts
27 October 2017 - 21 January 2018
Jan Steen, *Moses and Pharaoh's Crown*, inv. 1167

Otto Marseus van Schrieck: Art and Science in the 17th century

Enschede, Twenthe National Museum
5 November 2017 - 11 March 2018
Otto Marseus van Schrieck, *Plants and Insects*, inv. 532

The Art of Laughter: Humour in the Golden Age

Haarlem, Frans Hals Museum
11 November 2017 - 18 March 2018
Frans van Mieris de Oude, *Man and Woman with Two Dogs, known as 'Teasing the Pet'*, inv. 108
Pieter Quast, *The Card Players*, inv. 658
Godfried Schalcken, *Useless Moral Lesson*, inv. 160
Godfried Schalcken, *The Doctor's Examination*, inv. 161

Top Ten Masterpieces on Tour: Acquired for the Netherlands thanks to the BankGiro Loterij

Eindhoven, Van Abbemuseum
6 January - 28 January 2018
Otterlo, Kröller-Müller Museum
3 February - 25 February 2018
Maastricht, Bonnefantenmuseum
3 March - 25 March 2018
Rembrandt, *Portrait of an Elderly Man*, inv. 1118

Jacob van Ruisdael, *View of Bentheim Castle*, inv. 1151
Roelant Savery, *Vase of Flowers in a Stone Niche*, inv. 1213

Charles I: King and Collector

London, Royal Academy of Arts
27 January - 15 April 2018
Hans Holbein, *Portrait of Robert Cheseman*, inv. 276

Michel Sittow: Estonian Painter at the Courts of Renaissance Europe

Washington, National Gallery of Art
28 January - 13 May 2018
Tallinn, Kumu Museum
8 June - 16 September 2018
Michel Sittow, *Portrait of a Man*, inv. 832

Wine and Music, Harmony and Dissonance

Bordeaux, La Cité du Vin
23 March - 24 June 2018
Nicolaes Moeyaert, *The Triumph of Bacchus*, inv. 395
KWAB: Dutch Design in the Age of Rembrandt
Amsterdam, Rijksmuseum
30 June - 16 September 2018
Willem van Aelst, *Flower Still Life with a Timepiece*, inv. 2

Rembrandt Britain's Discovery of the Master

Edinburgh, Scottish National Gallery
7 July - 14 October 2018
Rembrandt, *Portrait of an Elderly Man*, inv. 1118

Joy and Sorrow. Dutch Families in Prosperity and Adversity

Enschede, Rijksmuseum Twenthe
8 September 2018 - 6 January 2019
Wybrand Hendriks, *Portrait of Jacob Feitama and his Wife*, Elisabeth de Haan, inv. 827

Adriaen Brouwer: Master of Emotions

Oudenaarde, Museum of Oudenaarde and the Flemish Ardennes in collaboration with the Royal Museum of Fine Arts Antwerp
15 September - 16 December 2018
Adriaen Brouwer, *Fighting Peasants*, inv. 919
Adriaen Brouwer, *A Fat Man*, inv. 607
Jacob Savery, *Fair on St Sebastian's Day*, inv. 156

For the Love of Art

Otterlo, Kröller-Müller Museum
30 September 2018 - 3 February 2019
Dirck de Bray, *Still Life with a Bouquet in the Making*, inv. 1166
Roelant Savery, *Vase of Flowers in a Stone Niche*, inv. 1213

Frans Hals and the Moderns

Haarlem, Frans Hals Museum
13 October 2018 - 24 February 2019
Frans Hals, *Laughing Boy*, inv. 1032

William of Orange is here!

Delft, Museum Prinsenhof
19 October 2018 - 3 January 2019
Michiel van Mierevelt (studio of), *Portrait of Louise de Coligny*, inv. 97

The Orléans Collection

New Orleans, New Orleans Museum of Art
26 October 2018 - 27 January 2019

Peter Paul Rubens, *The Triumph of Rome: The Youthful Emperor Constantine Honouring Rome*, inv. 837

Work, pray and admire: A new view on art and Calvinism
Dordrecht, Dordrechts Museum

11 November 2018 - 26 May 2019

Cornelis Troost, *Jan Claasz or the Supposed Servant Girl: Saartje Jans is Asked for her Hand in Marriage*, inv. 180

Cornelis Troost, *Jan Claasz or the Supposed Servant Girl: Reinier Adriaansz's Declaration of Love*, inv. 181

Rembrandt and Saskia: Love in the Dutch Golden Age

Leeuwarden, Fries Museum

24 November 2018 - 17 March 2019

Gerard ter Borch, *Woman Sewing beside a Cradle*, inv. 1133

Pieter Codde, *Merry Company with Masked Dancers*, inv. 392

Herman Boerhaave and the Golden Age of Science

Leiden, Rijksmuseum Boerhaave

30 November 2018 - 1 September 2019

Arent de Gelder, *Portrait of Herman Boerhaave*, inv. 757

Utrecht, Caravaggio and Europe

Utrecht, Centraal Museum

16 December 2018 - 24 March 2019

Hendrick ter Brugghen, *The Liberation of Peter*, inv. 966

Long-Term Loans Received

(per 31 December 2018: 70 objects, being 55 paintings and 15 other objects)

› see *Mauritshuis Annual Report 2013*, pp. 69-71, *Mauritshuis Annual Report 2014*, p. 14, *Mauritshuis Annual Report 2015*, p. 15, *Mauritshuis Annual Report 2016*, p. 19, and *Mauritshuis Annual Report 2017*, p. 16

One change took place in 2018:

Pieter Lastman, *St John the Baptist Preaching*, inv. 1219, was given on long-term loan to the Mauritshuis by the Friends of the Mauritshuis Foundation.

Long-Term Loans Made in the Netherlands

(per 31 December 2018: 151 objects, being 125 paintings, 5 drawings, 16 sculptures and 5 other objects)

› see *Mauritshuis Annual Report 2013*, pp. 71-77, *Mauritshuis Annual Report 2014*, p. 14, *Mauritshuis Annual Report 2015*, p. 15, *Mauritshuis Annual Report 2016*, p. 19, and *Mauritshuis Annual Report 2017*, p. 16.

The following changes took place in 2018:

House of Representatives of the States General, The Hague

- Rombout Verhulst (studio of), *Bust of Stadholder Frederik Hendrik (1584-1647)*, inv. 364 (returned)

- Rombout Verhulst (studio of), *Bust of Stadholder Willem II (1626-1650)*, inv. 365 (returned)

First Chamber of the States General, The Hague

- Sybrand van Beest, *Hog Market*, inv. 541 (returned)

The following paintings were given on long-term loan to Paleis het Loo, Apeldoorn but have been temporarily housed in the Rijksmuseum Amsterdam due to the renovation of the palace as of 2018.

- Melchior d'Hondecoeter, *The Raven Robbed of the Feathers He Wore to Adorn Himself*, inv. 59

- Melchior d'Hondecoeter, *Landscape with Exotic Animals*, inv. 60

Long-Term Loans Made outside the Netherlands

(per 31 December 2018: 6 objects, being 4 paintings and 2 Pastels)

› see *Mauritshuis Annual Report 2013*, pp. 77-78, *Mauritshuis Annual Report 2014*, p. 14, *Mauritshuis Annual Report 2015*, p. 15, *Mauritshuis Annual Report 2016*, p. 19, *Mauritshuis Annual Report 2017*, p. 16

No changes took place in 2018.

Returned

(per 31 December: 1 object, being 1 painting)

National Heritage Board, Amersfoort/Rijswijk

Wooded Pond with Salmacis and Hermaphroditus by Moyses van Wtenbrouck (inv. 1097) was returned, via the RCE, to the heirs of the previous owner, the Jewish artist Joseph Henri Gosschalk, who involuntarily relinquished the painting during the Second World War.

Special projects – Education

The year 2018 was marked by new programming, aimed at the museum's existing audience as well as at new audiences or specific communities. *Art à la Carte!* is a successful new activity, during which a guide discusses a work of art from the Mauritshuis with a group over dinner, after which they go to the collection to view the work together.

Kunstschool MH (Art School MH), the second outreach project in the Schilderswijk neighbourhood in The Hague, kicked off this year. The focus is now on giving art classes to children who enjoy additional education during extended school hours. This project exists alongside the courses already on offer to children to develop their artistic talents at the De Mussen community centre.

A pilot to see how observation methods used by dermatologists can be applied to art was conducted together with dermatologists at the Antoni van Leeuwenhoek Hospital.

A 'design sprint' - an innovative and quick way to arrive at new concept with an inter-departmental team - took place as a prelude to the development of a new multimedia tour. Various long-standing problems with the hardware of the existing app were also resolved this year.

Publications (such as *Mauritshuis in Focus*) and other supplementary information was developed for the exhibitions that took place this year. A film with a healthy dose of humour, featuring Curator Quinten Buvelot and Adult Education Associate Geert-Jan Borgstein and made together with the Bobcat film company to accompany the exhibition *National Trust: Dutch Masters from British Country Houses*, was a public favourite.

The activities with *Maurits Muis* (Maurits Mouse) remained extremely popular with pre-schoolers and their parents and teachers, and sold out during all the school holidays. The new education program has been well received, and a Maurits Mouse animation film on Facebook, launched in the run-up to the Christmas vacation period, had 375,000 views.

Extensive and intensive evaluations and monitoring of the museum's guides and docents also took place this year, providing scope for mutual feedback.

Special projects – Marketing

Marketing projects

The Mauritshuis remains popular with a loyal group, who visit once or several times a year, but the museum also attracted new audiences in 2018. This year the museum built on successful initiatives from past years as well as developing new activities. The Marketing Department aims both to increase the museum's name recognition as well as to attract more visitors.

Permanent collection

Various activities were organised to highlight the museum's permanent collection. For example, Rembrandt's birthday on 15 July was celebrated with a life-sized cake on the forecourt of the museum and was covered widely by the local press. Marketing activities, on the radio and outdoor media, aimed to reach the various target groups for exhibitions. Social media, on which the Mauritshuis has been able to build a growing fan base, was also deployed, as well as national and international press. For instance, ten journalists joined a press trip to the United Kingdom in September, ahead of *National Trust: Dutch Masters from British Country Houses*.

As of the autumn of 2018, high resolution digital images of all the paintings in the Mauritshuis collection can be downloaded from the website free of charge and copyright.

Maurits&

Maurits& is a Thursday night after-work event, during which a high-profile person steps in as the museum's guest director for one night. These are effervescent evenings, offering all sorts of activities that turn a visit to the Mauritshuis into an exceptional experience. Each time, a diverse and appealing programme is created under the motto of 'Art, Inspiration and Conviviality'. This year's guest directors included Pieter Zwart, Jort Kelder and Bibian Mentel, each of whom appealed to new and different visitor groups. The programme is made possible by lead partner NN Group.

Cultural events

The Mauritshuis aims to entice new visitors to the museum by participating in various cultural events. The Mauritshuis also reaches new target groups on the museum's digital platforms, if they are unable to come to the museum.

The Mauritshuis organised several events for the Hague Museum Night and Children's Museum Night in both the Mauritshuis and the Prince William V Gallery. A total of 4300 tickets were sold for both events: 41% of these visitors went to the Mauritshuis and 12% visited the Prince William V Gallery.

The Mauritshuis was also participated in the international art youth festival De Betovering (The Enchantment), the Weekend van de Wetenschap (Science Weekend), the Uitmarkt Amsterdam (Amsterdam Cultural Fair), the Haags Uitfestival (The Hague Cultural Fair) and the Lowlands music festival. Lowlands Festival included a collaboration with the *Arttube* video platform to draw attention to the research into *Girl with a Pearl Earring* by Johannes Vermeer.

Foreign visitors

Mauritshuis staff working on the Trade Team focussed marketing activities on reaching the largest and/or fastest growing markets for tourists in the Netherlands in general and The Hague in particular. The Mauritshuis took part in the global Travel Trade show, which focusses on the business-to-business market segment. Furthermore, the five major travel industry trade fairs were attended in Japan, the United States, Germany, the United Kingdom and France.

Summary Financial Report

In the event of discrepancies between the Dutch and English version of the summary financial report, the Dutch version shall prevail.

Balance sheet per 31 December 2018

Amounts in thousands of euros

Assets	31 December 2018	31 December 2017
Tangible fixed assets		
1 Inventory	487	414
Financial fixed assets		
1 Deferred compensation for outstanding maintenance	367	403
Total fixed assets	854	817
Current assets		
1 Inventories	27	32
2 Receivables	3,278	2,012
- Accounts receivable	881	830
- Taxes and social security premiums	286	379
- Other receivables and accrued assets	2,111	803
3 Cash and cash equivalents	11,273	16,336
Total Current Assets	14,578	18,379
Total Assets	15,432	19,197

Balance sheet per 31 December 2018

Amounts in thousands of euros

Liabilities	31 December 2018	31 December 2017
Equity – Capital and reserves		
1 General reserve	3,060	2,738
- Appropriated reserve	4,035	4,035
- Assets objective	26	26
- Operational assets	480	480
2 Long-term capital		
- Ministry of Education, Culture and Science (OCW) Appropriation fund	86	16
Total equity	7,687	7,295
Acquisition Funds	4,208	8,577
 Provisions		
1 Provisions for service anniversaries	28	26
2 Provisions for sponsor obligations	9	53
3 Provisions for major maintenance	625	271
Total provisions	662	350
 Debts		
Long-term debts	823	429
1 Long-term debts	35	40
2 OCW housing grant investments	788	389
Current debts	2,052	2,546
1 Accounts payable	631	715
2 Tax and social security premiums	193	173
3 Other debts and accrued liabilities	1,228	1,658
Total debts	2,875	2,975
Total liabilities	15,432	19,197

Statement of income and expenditure 2018
Amounts in thousands of euros

	2018	2017
Revenues		
OCW grant	4,195	4,107
Admission tickets	4,292	3,733
Sponsoring	1,087	744
Other contributions	2,658	2,306
Sales proceeds	62	63
Other direct proceeds	346	301
Other indirect proceeds	374	297
Total revenues	13,014	11,551
Expenses		
Employee expenses		
Salaries	3,942	3,639
Hiring third parties	1,483	1,308
Training expenses	14	16
Other employee expenses	-1	173
Total employee expenses	5,438	5,136
Depreciation		
Operations inventory	109	105
Museum inventory	9	7
Total depreciation	118	112
Miscellaneous expenses		
Acquisitions	5,921	0
Rental fees	1,094	1,097
Housing costs	1,665	1,484
Organisation costs	829	831
Activity costs	1,954	1,390
Total miscellaneous expenses	11,463	4,802
Total expenses	17,019	10,050
Balance from regular operations	-4,005	1,501
Financial income and expenses		
Interest income	19	23
Income and expenses in previous years	8	-176
Total financial income and expenses	27	-153
Acquisition fund mutation	4,369	-1,566
Operating result	391	-218

Explanatory Notes to the Balance Sheet of 31 December 2018

General accounting principles

The annual report has been drafted conform the regulations of the Ministry of Education, Culture and Science (OCW). The annual report has been drafted conform regulations of the Ministry of OC&W. For the layout of the statement for Profit & Loss a compressed model was chosen which does not discriminate between public and private contributions and between direct and indirect revenues and no inclusion of budget figures. This does not reduce the understanding of the financial situation.

The valuation and determination of the result are based on historical costs. Insofar as not stated otherwise, assets and liabilities are included at nominal value. Income and expenses are allocated to the year they relate to, regardless of whether they led to receipts or expenditure. Income is only included to the extent that it has been realized on the balance sheet date. Expenses and risk originating at the end of the year under review are taken into account if known prior to adoption of the financial statements.

The principles used for valuation and determination of the result have not changed since the previous year.

Amounts are rounded to the nearest thousand euros.

General

Reflections on 2018 and the financial result

The Mauritshuis drew 416,334 visitors in 2018, which more or less equals the number of 420,000 forecast in the budget. The difference of 3,666 visitors can partly be explained by the exceptionally warm and long summer. Furthermore, the museum had to close its doors several times during the year under review because demonstrations at the adjacent Plein got out of hand. Closure of the Binnenhof as result of investigations into abandoned bags did not prove to be beneficial for the accessibility of the museum either.

As of 1 January 2018, a combination ticket for Mauritshuis and Prince William V Gallery applies, which has resulted in 30,418 visitors, slightly surpassing the ambitious target of 30,000 visitors.

The financial year 2018 closed with a positive result of €391,500. On the one hand, it is gratifying that revenue has gone up, on the other, the result was influenced by activities that had to be postponed for good reasons and must be executed in 2019. A negative result of €653,800 was budgeted, particularly in view of uncovered exhibitions, for which management made additional efforts.

The result was achieved on the basis of the following deviations from the budget:

- Increased proceeds from direct income
- Increased contributions from private resources
- Increased grants
- Decreased proceeds from indirect income
- Increased employee expenses
- Increased housing expenses
- Decreased depreciation charges
- Increased acquisition fund expenses
- Decreased organisational and activity costs
- The increased proceeds from direct income such as admittance, sponsoring and sales mainly consists of increased visitor income to the amount of €585,200.
- The increased personnel costs were caused by, among other things, Collective Labour Agreement increases and extra personnel deployment related to activities.

Trends in the financial position

Total assets and total liabilities decreased by €3,764,900.

Trends within the assets

- Tangible fixed assets increased by €73,200 as result of investments.
- Financial fixed assets decreased by €36,600. This is the standing claim on the Rijksvastgoedbedrijf (Central Government Real Estate Agency, hereinafter referred to as the RVB) for costs of overdue maintenance that were paid by the Mauritshuis during the building period. During 10 years, this amount (€36,600) will be deducted from the rent to be paid.
- Total current assets increased by €1,266,200 in terms of receivables as a result of the amount advanced for the acquisition of a painting by Lastman for the Friends of the Mauritshuis Foundation (hereinafter: Friends). Liquid assets decreased by €5,063,300 mainly as a result of the acquisition of paintings.

Assets

Trends within the liabilities

- The general reserve may only increase by the amount remaining after part (€75,800) of the total result (€391,500) has been allocated to the Education, Culture and Science (OCW) Appropriation Fund. As a result, the general reserve increased by the remaining amount of €315,700 to €3,054,200. In addition, a positive correction to the amount of €5800 was made as a result of the calculation method that was changed on the instructions of the OCW. Owing to this, the general reserve amounted to €3,060,000.
- As a result of the OCW correction of €5800 and the allocation of the ECS share of the positive result of €75,800, the OCW Appropriation Fund 2017 – 2020 will amount to €85,900.
- The balance of the Acquisition Fund decreased by €4,369,100 as a result of the balance of the sums received from BankGiro Loterij and a private person (€1,587,600) and the acquisition of paintings (€5,956,700).
- The provisions for sponsor obligations decreased by €43,700 to €9000.
- Total debt decreased by €99,600.

Trends within operations

- Visitor income (admittance) increased in 2018 compared to 2017. This was mainly caused by the subsequent payment by the Museum Card over 2017 that was paid out in 2018, and the increase of the admittance ticket prices in 2018.
- Revenue from sponsoring increased as a result of a donation from the Friends for the *Jan Steen's Histories* exhibition and a contribution from the Pater David Fonds for the *Rogier van der Weyden Unveiled* exhibition.
- The Other contributions received, privately, are intended for projects that cannot be financed from regular operations. These contributions were made by the Johan Maurits Compagnie Foundation (hereinafter: JMC), the Confrérie, and the Dutch Masters Foundation (hereinafter: DMF), and were not budgeted. The high amount in 2018 was also the result of two bequests.
- The item Hiring third parties increased as a result of long-term illness, extra work at the Marketing department, extra staff deployed for activities sponsored by NN Group, the BankGiro Loterij exhibition, research into Jacobus Vrel, digitisation of the archive, and impact measurement.
- The annual fluctuations in the organisational costs for exhibitions and projects, and the costs for exhibition activities are directly related to the changing range of exhibitions.
- The increase of housing costs is related to maintenance to the building that is carried out under own management, for which provisions must be created within the framework of the long-term maintenance and investment plan (hereinafter: MOIP) and the catching-up provision for the Gallery.
- More employee hours were deployed in 2018 as a result of maternity leave, long-term illness and extra work. The average hourly wage increased slightly as a result of regular salary increases and the CLA increase of 2.25% in October 2018, among others.

Result appropriation

In conformity with the proposal approved by the Supervisory Board, the result for 2018 has been incorporated as result appropriation in the financial statements.

Tangible fixed assets

The Mauritshuis and Prince William V Gallery buildings are property of the State of the Netherlands and are rented from the Rijksvastgoedbedrijf (Central Government Real Estate Agency, RVB). The majority of the collection is owned by the State.

An important external lender is the Friends of the Mauritshuis Foundation. A relatively minor part of the collection was acquired in management by long-term loan from third parties.

1 Inventory

- Acquisitions in excess of €1000 are activated on the balance sheet as investment.
- In 2018, €203,000 was invested in furniture, security, installations, inventory, tools and hardware.
- The value of tangible fixed assets that are deployed within the framework of the museum's objectives amounted to €47,000 on 31 December.
- The value of tangible fixed assets that are deployed within the framework of the museum's operations amounted to €440,600 on 31 December.

Financial fixed assets

By the creation of a ground lease between Sociëteit de Witte and the RVB, the claim for overdue maintenance on the property Plein 26 by the Mauritshuis against de Witte was transferred to the RVB. The claim against the RVB was booked to an amount of €366,700.

Current assets

1 Inventories

- The administrative stock of the Mauritshuis consists of museum admission tickets and car parking tickets.

2 Receivables

- Accounts receivable relate to sums still to be received from supporting foundations, room rental and admittance revenue.
- Taxes consist of payments to be received for the turnover tax return for October, November and December 2018.
- The other claims and accrued assets consists mostly of an amount of €475,400 still to be received from the BankGiro Loterij, an amount of €1,242,400 still to be received from the Friends Foundation for the purchase of a painting by Lastman, receivable interest, and prepaid invoices.
- The interest accrued in the fourth quarter of 2018 was received at the beginning of January 2019.

3 Cash and cash equivalents

- The balances of foreign currency accounts on the balance sheet date were calculated using the exchange rates on that date.
- Cash and cash equivalents are immediately claimable.

Liabilities

Equity – capital and reserves

The equity of the Mauritshuis amounted to €7,687,200 as at 31 December 2018. This is an increase of €391,500 compared to 2017.

The general reserve (€3,060,000) is a continuity reserve. The level of equity will be addressed by the Supervisory Board in 2019.

The OCW Appropriation Fund increased by €70,000 to €85,900 after distribution of the result to the amount of €75,800 and a correction of €5,800.

Result for 2018

Amounts in euros

391,500

OCW Appropriation Fund contribution

-/- 75,800

Contribution to the general reserve

315,700

Provisions

1 The provision for service anniversaries relates to the financial obligations to employees for future service anniversaries in accordance with the Collective Labour Agreement (CLA).

2 The provision for sponsor obligations concerns sums are spent to meet obligations arising from sponsorship agreements.

3 The provision for major maintenance relates to future expenditure for the occupier share of the building.

Debts

Long-term debts > 1 year:

1 The long-term debt of €35,000 is the total of outstanding loans taken out to purchase three paintings. The outstanding amounts are donated to the Mauritshuis in annual instalments.

2 The housing grant of €787,900 concerns grants that have yet to be invested for the maintenance of the owner's share of the museum.

Current debts < 1 year:

3 Current debts decreased by €493,200 to €2,052,300. These primarily consist of payments received in advance for temporary exhibitions, a sum received in advance from the RVB relating to the maintenance of the Gallery, outstanding tax, accounts payable and provisions for employee holidays and holiday pay.

The balance sheet decreased by €3,764,900 to €15,432,000. This was mainly due to the acquisition of paintings.

Rights and liabilities not apparent from the balance sheet

The basic OCW cultural grant for the 2017-2020 period amounts to €6,597,476, in accordance with the grant letter of 20 September 2016, with reference 1056910.

The OCW Heritage Act grant is determined annually and is therefore no longer included here.

As per 1 February 2019, the Mauritshuis rented extra office accommodation at Lange Vijverberg 9B. No obligations are included in the balance sheet for the rent of the Mauritshuis, the Prince William V Gallery and the Lange Vijverberg 9B.

The amount of rent obligations for the coming five years is €5,660,000.

1 The annual rent for Lange Vijverberg 9B is €37,800.

2 The annual rent for the Prince William V Gallery is €142,200.

3 The annual rent for the Mauritshuis is €952,000.

The new tenancy agreements with the RVB have not been signed yet. This does not pose a financial risk for 2018.

The brasserie is rented out to Vermaat Leisure BV. A retail space and an office are rented out to the Friends of the Mauritshuis Foundation.

NN Insurance Eurasia N.V. has affiliated itself to the Mauritshuis as its lead partner to the annual amount of €475,000 for a period of three years, from 2019 through 2021. This amounts to a total of €1,425,000 over three years.

Remuneration

The Act on the Standardisation of the Remuneration of Senior Executives of the Public and Semi-Public Sector (WNT) came into effect on 1 January 2013. The WNT provides for the standardisation of top salaries in the public and semi-public sectors. The WNT requires that the remuneration of all senior staff in the public and semi-public sectors, as well as that of any other employees whose income exceeds the legal standard, is made public. On 1 January 2018, the new ceilings of the WNT came into effect as a result of an amendment to

the OCW sector high-ranking officials remuneration scheme. Inclusion of the WNT data in the 2018 Annual Report is a statutory obligation.

There are no employees who earn more than the legal standard.

The Management as well as the members of the Supervisory Board qualify as high-ranking officials.

Amounts x € 1

2018 Position(s)	E. E. S. Gordenker Director	S. M. Uitdenbogaard Director of Finance & Operations
Period employed in 2018	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12
Tenure (in fte)	1,0	1,0
Former high-ranking official	no	no
Employee contract	yes	yes
If not, employed longer than 6 months within 18 months?	yes	yes
Individual WNT-maximum 2018	189.000	189.000
Remuneration		
Remuneration	154,747	140,213
Taxable expenses allowance	0	0
Deferred remuneration	23,679	13,623
Total remuneration	178,426	153,836
2017		
Period employed in 2017	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12
Tenure (in fte)	1,0	1,0
Remuneration		
Remuneration	151,950	125,469
Taxable expenses allowance	0	0
Deferred remuneration	28,794	13,214
Total remuneration	180,744	138,683
Individual WNT-maximum 2018	181,000	181,000

The members of the Supervisory Board fulfil their duties unpaid.

Independent Auditors' Report

To: the board of directors and the supervisory board of
Stichting Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis

Report on the summary financial statements 2018

Our opinion

In our opinion, the accompanying summary financial statements 2018 of Stichting Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis, are consistent, in all material respects, with the audited financial statements, in accordance with the basis described in the notes to the financial statements.

The summary financial statements

The summary financial statements, derived from the audited financial statements 2018, comprise:

- the summary statement of financial position as at 31 December 2018;
- the summary statement of income and expenditure for the year then ended;
- the related notes to the summary financial statements.

The summary financial statements do not contain all of the disclosures required by the Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen 2017-2020. Reading the summary financial statements, therefore, is not a substitute for reading the audited financial statements of Stichting Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis and the auditor's report thereon.

The audited financial statements and the summary financial statements do not reflect the events that occurred subsequent to the date of our report on the audited financial statements.

The audited financial statements and our auditor's report thereon.

We expressed an unmodified audit opinion on the audited financial statements in our report dated 28 March 2019.

Responsibilities of management for the summary financial statements

The board of director's is responsible for the preparation of the summary financial statements in accordance with the basis described in the notes to the financial statements.

Auditor's responsibility

Our responsibility is to express an opinion on whether the summary financial statements are consistent, in all material respects, with the audited statutory financial statements based on our procedures, which we conducted in accordance with Dutch Law, including the Dutch Standard 810 'Engagements to report on summary financial statements'.

Rotterdam, 13 June 2019
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Original has been signed by M. van Ginkel RA

Programme for 2019–2020

**National Trust: Dutch Masters from
British Country Houses**
11 October 2018 - 6 January 2019

Rembrandt and the Mauritshuis
31 January - 15 September 2019

Shifting Image: In search of Johan Maurits
4 April - 7 July 2019

Hello Rembrandt!
20 July - 15 September 2019

Nicolaes Maes: Rembrandt's versatile pupil
17 October 2019 - 19 January 2020

Credits

© Mauritshuis, The Hague, 2019

Compilation
Sarah van Aggelen, Mauritshuis

Editing
Nathalie Dufais, The Hague

Translation
Tekom Vertalers, Hoofddorp

Design and Layout
Studio Dumbar, Rotterdam

Mauritshuis
Koninklijk Kabinet van Schilderijen
Royal Picture Gallery

Plein 29, 2511 CS Den Haag
Plein 29, 2511 CS The Hague